

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ
ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ
КАФЕДРА ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

*По замовленню
Проф (Дяченко С.А.)*

КВАЛІФІКАЦІЙНА МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА
на тему
«ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ
В ОСВІТНІЙ СФЕРІ УКРАЇНИ»

Студентка 2 курсу магістратури заочної форми
навчання спеціальності 281 «Публічне управління та
адміністрування» освітньо-професійної програми
«Публічне управління та адміністрування»
Письменна Юлія Миколаївна

Науковий керівник
д. держ. упр., доцент Дяченко Світлана Анатоліївна

Засвідчую, що в цій кваліфікаційній роботі
немає запозичень із праць інших авторів
без відповідних посилань

Студентка
(підпис)

Робота допущена до захисту в екзаменаційній комісії рішенням кафедри
державного управління від 8 грудня 2023 р., протокол № 13.

Завідувач кафедри державного управління, кандидат технічних наук, Рубан Юрій
Григорович
(підпис)

Київ – 2023

АНОТАЦІЯ

Письменна Ю.М. Державне регулювання інноваційного розвитку в освітній сфері України. – Кваліфікаційна магістерська робота на правах рукопису.

Кваліфікаційна магістерська робота на здобуття ступеня вищої освіти другого (магістерського) рівня галузі знань 28 «Публічне управління та адміністрування», спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування». – Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Київ, 2023.

Магістерська робота присвячена дослідженню питань державного регулювання інноваційного розвитку в освітній сфері України, а саме механізмам, інструментам та ключовим аспектам, які визначають напрями і результати інноваційного розвитку в системі освіти країни. Наукова новизна одержаних результатів полягає в науково-теоретичному обґрунтуванні існуючих підходів до державного регулювання інновацій у сфері освіти в Україні та наявності пропозицій щодо конкретних заходів та рекомендацій для поліпшення державного регулювання інновацій в освіті, враховуючи сучасні виклики. Практична цінність роботи полягає у формуванні оптимальних стратегій для сприяння інноваційному розвитку системи освіти, що можуть служити основою для розробки обґрунтованих рекомендацій, ефективних політик, програм та інструментів, спрямованих на підвищення якості освіти, залучення нових технологій та підтримку науково-дослідницької діяльності в освітньому секторі країни, враховуючи наслідки воєнної агресії РФ на території України.

Ключові слова: *державне регулювання, інновації, інноваційний розвиток, механізми регулювання, освітня сфера, діджиталізація.*

ABSTRACT

Pysmenna Yu.M. State regulation of innovative development in the educational sphere of Ukraine. – Qualifying master's thesis on manuscript rights.

Qualifying master's thesis for obtaining a degree of higher education of the second (master's) level in the field of knowledge 28 «Public management and administration», specialty 281 «Public management and administration». – Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of Taras Shevchenko Kyiv National University, Kyiv, 2023.

The master's thesis is devoted to the study of issues of state regulation of innovative development in the educational sphere of Ukraine, namely mechanisms, tools and key aspects that determine the directions and results of innovative development in the country's education system. The scientific novelty of the obtained results lies in the scientific and theoretical substantiation of existing approaches to the state regulation of innovations in the field of education in Ukraine and the presence of proposals for specific measures and recommendations to improve the state regulation of innovations in education, taking modern challenges into account. The practical value of the work lies in the formation of optimal strategies to promote the innovative development of the education system, which can serve as a basis for the development of substantiated recommendations, effective policies, programs and tools aimed at improving the quality of education, involving new technologies and supporting scientific research activities in the country's education sector, taking into account the consequences of the military aggression of the Russian Federation on the territory of Ukraine.

Keywords: *state regulation, innovations, innovative development, regulatory mechanisms, educational sphere, digitalization.*

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
I. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ В ОСВІТНІЙ СФЕРІ	9
1.1. Сутність та завдання інноваційного розвитку в освітній сфері.....	9
1.2. Механізми та основні напрямки реалізації державного регулювання інноваційного розвитку в освіті.....	16
1.3. Аналіз світового досвіду державного регулювання інновацій в освіті.....	23
Висновки до розділу 1.....	29
II. ДІАГНОСТИКА ТА АНАЛІЗ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ В ОСВІТНІЙ СФЕРІ УКРАЇНИ.....	31
2.1. Нормативно-правове регулювання інноваційного розвитку освітньої сфери в Україні.....	31
2.2. Скринінг державної політики та оцінка ефективності державного регулювання інноваційного розвитку освіти в Україні	38
2.3. Діджиталізація та цифрова трансформація освіти в Україні	49
Висновки до розділу 2.....	55
III. НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ В СФЕРІ ОСВІТИ В УКРАЇНІ.....	57
3.1. Перспективи державного регулювання інноваційного розвитку освітньої сфери в Україні.....	57
3.2. Вдосконалення механізмів державного регулювання інноваційного розвитку в освітній сфері України.....	66
Висновки до розділу 3.....	71
ВИСНОВКИ.....	73
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	78

ВСТУП

Актуальність теми. В сучасному світі освітній простір зазнає інтенсивних змін, викликаних технологічними, економічними та соціокультурними факторами. Глобальні катастрофи 21 століття – особливо болючі для українців пандемія Covid-19 та війна в Україні, принесли людству колосальну кількість втрат та спричинили появу нових викликів, що потребують нагальних та ефективних рішень, в усіх сферах, і освітня сфера не є виключенням.

Зростаюча конкуренція на світовому ринку праці та необхідність підготовки кваліфікованих фахівців вимагають впровадження інноваційних стратегій в освітній процес. Умови економічних та соціальних трансформацій в Україні, а також наслідки воєнної агресії рф, визначають необхідність адаптації системи вищої освіти до нових реалій. Магістерська робота робить свій внесок у розуміння та розв'язання цих викликів через вивчення державного регулювання інноваційного розвитку освітньої сфери.

Повномасштабне збройне вторгнення рф на територію України створило серйозні виклики для системи освіти. Регулярні обстріли, постійні загрози ракетних атак, непередбачувані блекаути стали рушійними причинами активізації змін в освіті та тригерами адаптації до нових умов, задля забезпечення доступу до навчання в умовах воєнного стану та підвищення готовності молодого покоління до страшних непередбачуваних викликів, які назавжди змінили нашу реальність.

Отже, магістерська робота покликана висвітлити актуальні питання та внести вагомий внесок у розуміння можливостей державного регулювання інноваційного розвитку в сфері освіти в Україні та має велике значення для сучасного освітнього контексту, пропонуючи конкретні рекомендації для поліпшення розвитку освіти.

Проблематикою дослідження державного регулювання інноваційного розвитку в сфері освіти займаються: Алюшина Н.О., Білинська М.М., Бугров В.А., Будько І.Р., Дяченко С.А., Діденко Н.Г., Журавель Ю.В., Кадол Л.В., Карзун І.Г.,

Ковбасюк Ю.В., Колтун В.С., Комаха Л.Г., Майстро С.В., Протасова Н.Г., Семенченко А.І., Сірий Є.В., Смірнов В.А., Супрун В.В., Троцинський В.П. та ін. Серед закордонних фахівців ці питання досліджують S. Gad, N.B.A Yousif, C. Junemann, S.J. Ball, F. Peruzzo, S.J Ball, E. Grimaldi, P.S Aithal, S. Aithal та ін.

Віддаючи належне проведеним дослідженням, проблематика державного регулювання інноваційного розвитку в освітній сфері України потребує подальшого поглибленого дослідження, пошуку і розробки дієвих механізмів та інструментів розвитку в умовах повномасштабної російсько-української війни, повоєнної відбудови після перемоги України та інтеграції в ЄС.

Мета і завдання кваліфікаційної магістерської роботи. Науково-теоретичне обґрунтування механізмів та інструментів державного регулювання інноваційного розвитку в освітній сфері України та розробка практичних рекомендацій щодо їх удосконалення.

Завданнями кваліфікаційної магістерської роботи є:

- дослідити сутність та завдання інноваційного розвитку в освітній сфері;
- розкрити основні напрями та механізми державного регулювання інноваційного розвитку в освіті;
- висвітлити світовий досвід державного регулювання інноваційного розвитку в освітній сфері;
- проаналізувати нормативно-правове регулювання освітніх інновацій в Україні;
- оцінити ефективність реалізації державних стратегій, інноваційних програм та проєктів, пов'язаних з інноваційним розвитком в освітній сфері України;
- обґрунтувати роль діджиталізації та цифрової трансформації у контексті інноваційного розвитку в освіті України;
- визначити перспективи державного регулювання інноваційного розвитку освітньої сфери в Україні;

- розробити рекомендації щодо вдосконалення механізмів державного стимулювання інноваційного розвитку в освітній сфері України.

Об'єкт дослідження – інноваційний розвиток освітньої сфери.

Предметом дослідження є державне регулювання інноваційного розвитку в освітній сфері України.

Методи дослідження. Під час дослідження було застосовано поєднання загально- та спеціально-наукових методів притаманних науці державного управління. Теоретико-методологічним підґрунтям для продемонстрованого у магістерській роботі дослідження послужили такі методи пізнання: дедукція, індукція, синтез, порівняння, аналіз та системний підхід. Застосована систематизація понятійно-категоріального апарату в межах основних визначень, необхідних для розкриття теми. У ході виконання дослідження були використані системний та міждисциплінарний підходи з метою вирішення поставлених завдань. Використані методи термінологічного аналізу, порівняльний аналіз для дослідження досвіду України та прогресивних країн світу у сфері державного регулювання освітньої сфери. Задіяно метод прогнозування з огляду на наявні данні з досліджень науковців, які займаються вивченням питання державного регулювання інноваційного розвитку освітньої сфери. А для отримання логічно обґрунтованих висновків щодо результатів ефективного державного регулювання інновацій в освіті використано дедуктивний метод на підставі існуючих публікацій та власного аналізу питань, висвітлених у магістерській роботі.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що у кваліфікаційні магістерській роботі *набуло подальшого розвитку*: науково-теоретичне обґрунтування механізмів та інструментів державного регулювання інноваційного розвитку в освітній сфері України та розробка практичних рекомендацій щодо їх удосконалення за сучасних викликів і умов.

Практичне значення отриманих результатів. Теоретичні положення та практичні рекомендації доведені до рівня конкретних пропозицій щодо

удосконалення нормативно-правового забезпечення, розроблення сучасних механізмів та інструментів державного регулювання інноваційного розвитку в освітній сфері України можуть бути використані в процесі інтегрованих досліджень державного регулювання інноваційного розвитку в сфері освіти та в процесі формування методологічних засад реалізації ефективного державного регулювання інноваційного розвитку в освітній сфері України.

Апробація результатів. Результати кваліфікаційної магістерської роботи апробовано на I Всеукраїнській науково-практичній конференції «Теоретико-прикладні аспекти розвитку цифрової держави в Україні»: Дяченко С.А., Письменна Ю.М. Теоретико-прикладні аспекти розвитку цифрової держави в Україні: матеріали I всеукр. наук.-практ. конф. (м. Київ, 09 листоп. 2023 р.). Київ : Державний університет інформаційно-комунікаційних технологій, 2023. 204 с. С. 42-46.

Структура та обсяг кваліфікаційної магістерської роботи. Магістерська робота на 84 аркушах, з них основного тексту – на 69 аркушах. Структура роботи чітко сформована та містить: вступ, три розділи, висновки та перелік використаних джерел у кількості 64 найменувань.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ В ОСВІТНІЙ СФЕРІ

1.1. Сутність та завдання інноваційного розвитку в освітній сфері

За дослідженнями І.М. Дичківської, корінь терміну «інновація» бере свої витoki з латинського слова «innovation» та означає впровадження нововведень, змін та оновлень, створення нового або ж використання вже відомого в нових цілях [1, с.11].

Впровадження інноваційних технологій стало важливою умовою модернізації усіх віх освітньої сфери. Як зазначає О.А. Дубасенюк, інноваційний розвиток освіти відноситься до впровадження новаторських ідей, методів, технологій та підходів в освітню систему, що має на меті поліпшення якості навчання та навчального процесу. Даний підхід спрямований на створення більш ефективних, адаптивних та сучасних систем навчання, які враховують динамічні вимоги суспільства та ринку праці. Резюмуючи, в даному контексті суть поняття «інновація» являє собою багатомірне значення, оскільки формується з двох складових: безпосередньо ідеї та процесу її практичної реалізації [2, с. 13].

Дитячий фонд ЮНІСЕФ дивиться на питання інновацій в освіті більш масштабно та практично, висловлюючи думку про те, що програми, послуги, процеси, продукти та партнерства можуть підвищити освітні результати інноваційними способами – від персоналізованих ігор на планшетах на сонячних батареях на уроках математики для дітей у віддалених районах Судану до впровадження цифрових навчальних платформ, які використовуються для навчання біженців та інших маргіналізованих дітей в Греції, Лівані та Мавританії [3].

Як визначає В.А. Смірнов, інновації в освіті представляють собою створення та застосування передового інтелектуального продукту, що базується на освоєнні соціально значущого досвіду людства. Цей досвід виявляється у знаннях, навичках, творчій діяльності та емоційно-ціннісному ставленні до оточуючого світу. Основна мета інновацій у сфері освіти полягає в тому, щоб суб'єкти інновацій, такі як учні, викладачі, власники освітніх установ тощо, могли усвідомлено отримати переваги, такі як фінансові, споживчі та соціальні [4].

Повністю погоджуючись з авторами колективної монографії «Біла книга національної освіти України», які ще у 2010 році сформуvalи справедливий і для сьогодення висновок про те, що *«імплементація освітніх інновацій є запорукою конкурентоспроможності національної освіти, її здатності формувати людину з інноваційним способом мислення»* [5, с.32], можна констатувати, що впровадження ефективних інновацій в освітню сферу – це ключ до формування перспективних напрямків генерації нових ідей, винаходів та реалізації потужного інтелектуального потенціалу, що, як наслідок, може сприяти стрімкому економічному розвитку України.

Загалом, під **державною інноваційною політикою** розуміють:

- **Комплекс заходів, які включають організаційні, економічні, правові та інші ініціативи держави**, спрямовані на створення сприятливих умов для розвитку інновацій у економіці та посилення впровадження інноваційних розробок у виробництво.
- **Загальний набір дій та методів держави**, спрямованих на встановлення взаємопов'язаних механізмів для інституційного та ресурсного забезпечення підтримки та розвитку інноваційної діяльності, а також формування мотиваційних факторів для активізації інноваційних процесів.
- **Складову соціально-економічної політики**, спрямовану на сприяння розвитку та підтримку інноваційної діяльності, яка включає в себе створення

нових або удосконалення існуючих продуктів і технологій на основі наукових досліджень та розробок.

- **Різновид економічної політики**, орієнтований на розробку та впровадження комплексу заходів державного регулювання, стимулювання, планування, управління, підтримки та моніторингу інноваційних процесів у всіх галузях суспільства та господарства.
- **Процес пошуку та реалізації заходів**, спрямованих на забезпечення конкурентоспроможності підприємства в тривалій перспективі, включаючи розробку інноваційної стратегії та тактичні рішення для задоволення попиту споживачів на інноваційні продукти.
- **Загальну систему взаємодіючих форм, механізмів, інструментів та технологій**, які держава використовує для впливу на процеси формування, розвитку та реалізації науково-технічного, технологічного та інноваційного потенціалу країни, враховуючи світові тенденції у науково-технічному розвитку та сучасні промислово-технологічні хвилі [6].

Держава впливає на інноваційну діяльність шляхом визначення її ключової ролі в інвестиційній та структурно-галузевій політиці, формування та реалізації інноваційних програм і цільових проєктів, створення умов для ефективного державного регулювання та сприяння розвитку інфраструктури інноваційної сфери [7, с.61].

На думку Л. В. Кадола, існує «базова тріада», що є основою будь-якого етапу впровадження інноваційної стратегії держави – ідея, кадри та організація. Без наявності та органічного переплетіння даних позицій неможливе як впровадження чергової інноваційної програми (концепції, доктрини), так і її формування. Рушійною силою організації є ефективне планування та перехід до програмно-цільового управління інноваційного розвитку. Залучення висококваліфікованих наукових кадрів є необхідним для реалізації удосконалених науково-технічних програм, проте не менш важливим є процес підтримки їх матеріального та

морального зацікавлення. Цьому сприяє підтримка розвитку прогресивних форм інноваційних операцій, наприклад: створення науково-дослідних центрів із формуванням бази творчих колективів, основна діяльність яких спрямована на розробку та реалізацію новітніх викликів науково-технічного прогресу або заснування так званих «технопарків» при наукових установах та більш широких міжгалузевих дослідних організацій [7, с.61].

Основною ціллю державної інноваційної політики у соціально-економічній, освітній та науково-технічній сферах є органічне включення інноваційних факторів до соціально-економічного розвитку країни, що передбачає реалізацію ряду завдань (рис 1.1.) [6].

Рис.1.1. Завдання інноваційної політики у соціально-економічній, освітній та науково-технічній сферах (сформовано автором на основі матеріалів [6])

Як зазначає Є.В. Сірий, динамічний розвиток освітнього процесу можна вважати однією з головних передумов прогресу держави як соціального інституту.

Оскільки освіта є рушійною силою трансформації, її якість активно впливає на сукупність сфер впливу побудови громадянського суспільства. З точки зору Сірого Є.В., висококваліфікований фахівець є кінцевим продуктом інноваційного розвитку в сфері освіти та становить конкурентоспроможну економічну одиницю на світовому ринку праці. Саме в цьому автор бачить основну стратегію інноваційного розвитку [8].

Слід розуміти, що будь-які інституції не несуть у собі суто освітню діяльність, оскільки створення висококваліфікованих кадрів керується на різних рівнях, та містить в собі неосвітні складові. До діяльності будь-якої освітньої установи відносяться такі частини як наукова, фінансова, маркетингова, управлінська, тому розробляючи стратегії та напрямки розвитку інноваційної політики потрібно обов'язково враховувати людський фактор та стосунки, що формуються між співробітниками щодо інновацій, оскільки це має прямий вплив на творчий потенціал та здатність до нестандартного мислення при ухваленні управлінських рішень і в свою чергу є складовою інноваційного потенціалу. Тому при націленні на інноваційний шлях розвитку є необхідною розробка інноваційної політики, що націлена на кваліфікований конкурентноздатний людський потенціал [8].

Отже, згідно цього, формування інноваційної політики повинно охоплювати широке коло діяльності вищого навчального закладу, відповідати високим стандартам та забезпечувати ефективність інноваційного розвитку. Серед чинників, які можуть бути задіяні в даному процесі можна виділити:

- балансивне поєднання самоврядування та державного залучення, а також гармонізація єдності науково-освітніх процесів з управлінською сферою;
- різнорівнева підтримка підприємництва в науковій сфері, впровадження тенденції до проведення повного циклу досліджень від проєкту до готової послуги;
- активне упровадження науки та освіти в міжнародний рівень співробітництва, різнорівнева підтримка провідних навчально-наукових центрів та молодих творчих наукових колективів з високим потенціалом розвитку;

- розробка інноваційних проєктів за актуальними та пріоритетними напрямками наукового пошуку та створення мережевих структур при центрах науково-технічного розвитку.

Постійний розвиток інноваційного потенціалу можливий завдяки поєднанню різних видів інновацій в комплексі системи вищої освіти, що тісно переплітаються та допомагають одне одному в просуванні на рівні політики держави. Поряд з цим, інноваційна діяльність ВНЗ потребує гармонічного поєднання виробництва, науки та освіти, а не ультимативного державного контролю.

Освітньо-наукові комплекси становлять центральну одиницю інноваційного комплексу системи вищої освіти України. Науково-дослідні інститути, в свою чергу, є основою даних комплексів і через розвинену мережу співпраці з різнорівневими державними та зарубіжними партнерами здатні комфортно впроваджувати адаптивні та інноваційні введення, переймають досвід партнерів, та в цілому здатні до поєднання інноваційних та інтелектуальних потенціалів з вигодою для всіх сторін. Такі дії освітньо-наукових комплексів як підвищення конкурентоспроможності за рахунок підвищення якості підготовки фахівців, проведення досліджень, що співставні зі стратегією інноваційного розвитку, співпраця з профільними підприємствами промисловості, комерціалізація продуктів, послуг та об'єктів інтелектуальної власності, впровадження системи контролю та управління якістю науково-освітньої сфери діяльності – виступають можливими способами реалізації інноваційної діяльності.

Згідно цього, завданнями впровадження інноваційної діяльності (в межах освітньо-наукових комплексів) можна вважати:

- поєднання наукового, освітнього, інноваційного процесів у підготовці кваліфікованих кадрів, створення умов до залучення нових перспективних викладачів та науковців до інноваційної діяльності;

- інтеграція фундаментальних та прикладних наукових досліджень та розробок у потенціалі науково-технічного аспекту ВНЗ задля виходу на ринок науковмісних продуктів та послуг;
- поєднуючи інноваційну, навчальну та наукову складові ВНЗ, створення системи управління якістю задля простежуваності впровадження та реалізації інноваційної політики в межах єдиного інформаційного простору ВНЗ;
- оновлення регулятивних та економічних механізмів захисту прав на продукти інноваційної діяльності у комерціалізації, сертифікації та трансферту нових технологій та наукоємної продукції як об'єктів інтелектуальної власності задля просування на внутрішній та зовнішній ринки реалізації [8].

За дослідженнями Масляк Т. Р., спрямування системи управління освіти із залученням розвинених європейських практик може вирішувати наступні завдання:

- рівний доступ до здобуття вищої освіти: організація, безперервність, масовість, можливість відповідати сучасному запиту;
- підвищення якості освіти, розвитку та спрямованість на результат;
- принцип безоплатності в рамках тезису «освіта для всіх», персоніфікація та корегування ефективності розподілу коштів бюджету, забезпечення контролю за рухом коштів та якістю освітнього процесу;
- створення інтеграції різнорівневих освітніх інституцій, забезпечення конкурентоспроможного інноваційного середовища [9].

Резюмуючи, інноваційний розвиток в освітній сфері визначається як систематичні зміни, спрямовані на покращення якості навчання та підготовку учнівства та студентства до викликів сучасності. Основні завдання цього процесу включають в себе впровадження новітніх методик навчання, використання сучасних технологій та розвиток креативного мислення учасників освітнього процесу. Інновації в освіті сприяють створенню гнучкої та адаптивної системи, яка відповідає потребам сучасного суспільства.

1.2. Механізми та основні напрямки реалізації державного регулювання інноваційного розвитку в освіті

Гладка Т.І. зазначає, що створення інноваційної моделі розвитку в Україні визначає нові пріоритети для освітньої системи, які передбачають її безперервну динамічність та постійну генерацію інновацій, які мають ефективно сприяти постійному оновленню знань і, відповідно, економічному та соціальному зростанню країни. Процес впровадження інновацій у сферу освіти повинен бути систематичним, послідовним та метаорієнтованим, а не відбуватися в хаотичний спосіб. Це вимагає системного та цілеспрямованого впливу з боку органів державної влади [10].

Як відзначає Ю.Б. Чернявська, освіта, будучи механізмом регулювання людської діяльності та економічного розвитку в державі, сама також виступає об'єктом цього регулювання з боку державних органів влади [11].

Державне регулювання інноваційного розвитку в сфері освіти відзначається реалізацією за різними напрямками та включає в себе різноманітні механізми та інструменти, спрямовані на стимулювання інновацій, забезпечення їхнього впровадження та ефективного функціонування.

Державна інноваційна політика здійснюється за такими напрямками:

- підтримка росту інноваційної активності;
- спрямування на пріоритетну підтримку інновацій, що є основою сучасних технологічних процесів;
- узгодження державної інноваційної політики з ефективною конкуренцією в даній галузі;
- захист інтелектуальної власності та інтересів національного інноваційного підприємництва;
- підтримка регіонального, міжрегіонального і міжнародного співробітництва в інноваційній сфері [6].

Виконавши декомпозицію загального механізму державного регулювання інноваційної політики, можна виокремити складові прямого впливу, складові опосередкованого впливу, форми регулювання, методи регулювання та цілі (рис 1.2.) [12].

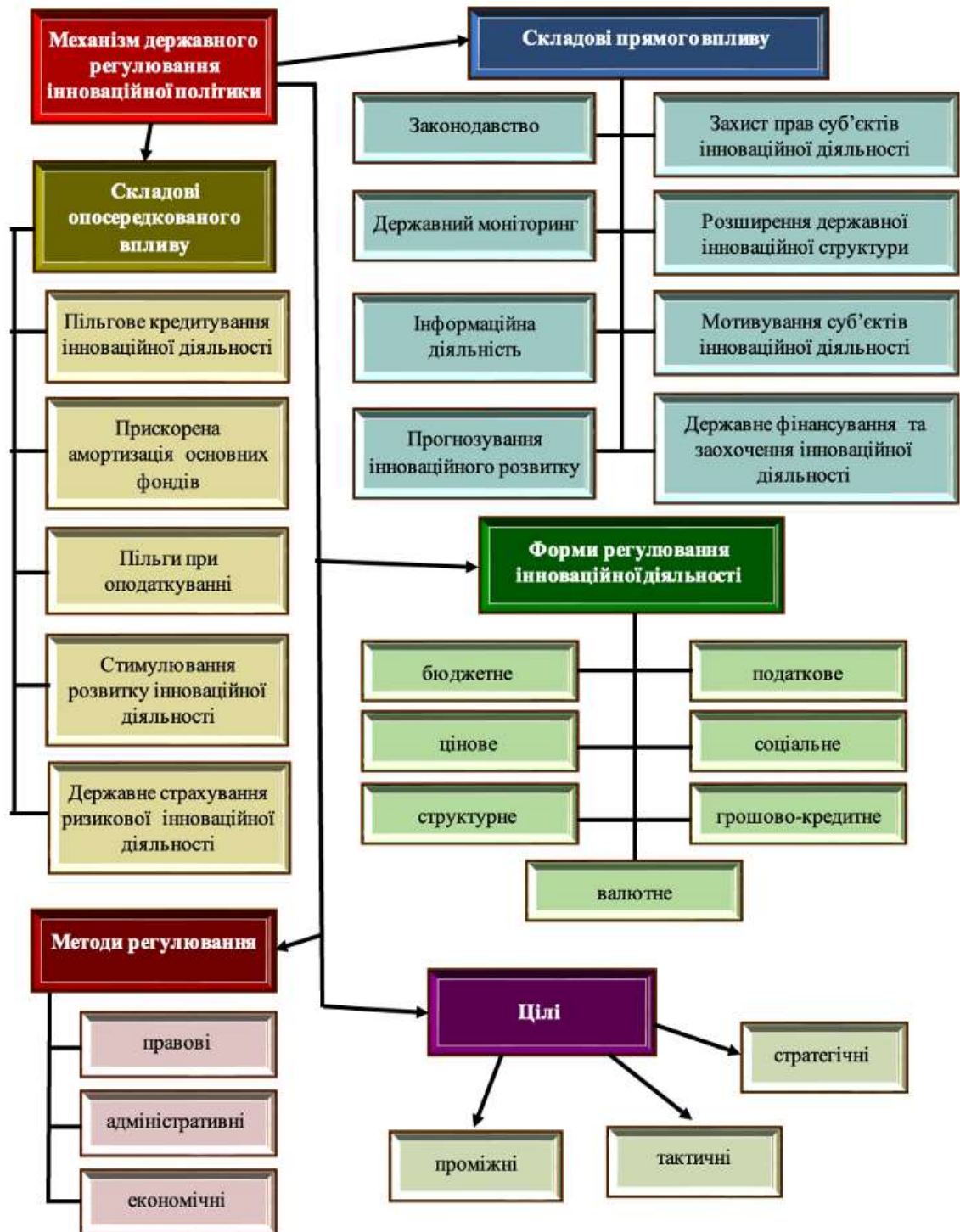

Рис.1.2. Механізм державного регулювання інноваційної політики [12]

Кадол Л.В. відзначає, що можна виділити кілька доступних варіантів впровадження інноваційних моделей на рівні держави:

- так званий «дифузії інновацій», згідно якого держава бере активну участь у впровадженні новітніх технологій в інституції різного рівня;
- створення локалітетів інноваційного середовища з об'єднанням наукових, фінансових та виробничих одиниць;
- створення науково-технічних комплексів між різними галузями та рівнями інституцій;
- підтримки інноваційних форм на рівні держави, яка полегшує як доступ до інформативної бази науково-технічних інновацій так і вихід на світовий ринок;
- обміну потенціалами на рівні міжнародного співробітництва [13].

На основі цього, варто зауважити, що комбінація даних моделей може принести більше вигоди на державному рівні, але лише у випадку активної участі держапарату (рис.1.3.).

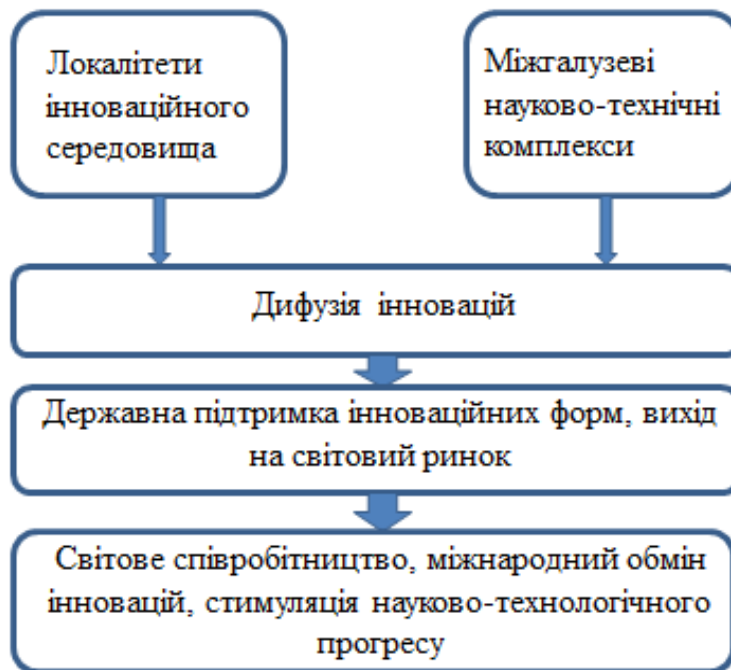

Рис. 1.3. Блок-схема комбінації варіантів впровадження інноваційних моделей (узагальнено автором на основі [13])

Звісно, для впровадження будь-якого з даних варіантів необхідно модернізувати систему фінансової підтримки, оскільки державні програми з виділення коштів на підтримку науково-технічних аспектів розвитку мають низку недоліків. Як дослідили О.Федірко та Н.Федірко, згідно досвіду зарубіжних моделей інноваційного розвитку необхідним є створення великих державних програм щодо суміщеного фінансування та залучення прямих іноземних інвесторів чи опосередкованої співпраці з міжнародними організаціями, можливе під'єднання локальних підприємств малого бізнесу для більш ефективної та своєчасної фінансової підтримки в реалізації новітніх розробок [14].

Каракай Ю.В. відзначає, що регулююча економічна і соціальна роль держави в сучасному суспільстві опосередковує функції державних органів по регулюванню інновацій, що включає ряд аспектів: фінансову підтримку інновацій; координацію інноваційної діяльності; стимулювання інновацій; створення правової бази інновацій; кадрове забезпечення інновацій; науково-інноваційна інфраструктура; інституціональне забезпечення; регулювання соціальної та екологічної спрямованості інновацій; підвищення статусу інновацій; регіональне регулювання; міжнародне регулювання інновацій [15].

Кадол Л.В. виділяє наступні методи державного регулювання системи освіти:

- **правові** (власне, створюють нормативно-правову базу на основі загальнодержавних постанов та нормативних актів: Конституції України, законів, постанов, розпоряджень та указів від Президента, Верховної Ради, Кабінету Міністрів...);
- **організаційно-економічні** (здійснюють контроль та регулювання окремих галузей господарства як на державному рівні, так і на окремих суб'єктах);
- **планування** (передбачають та закладають проведення дослідницьких робіт задля впровадження різноманітних складових інноваційного розвитку, наприклад держзамовлення чи прорахунок забезпечення ресурсної бази);
- **політичні** (надають різні права і свободи, правові статуси);

суспільного регулювання (морально-етичні норми поведінки, створення суспільних рухів та недержавних організацій з політикою підтримки чи відхилення окремих складових інноваційного розвитку) [13].

На думку Є.В.Сірого, інноваційний розвиток освіти базується на напрямках та принципах, спрямованих на системні зміни для забезпечення доступності, якості, безперервності та інвестиційної привабливості. Серед них виділяються: принцип випереджаючого розвитку, принцип проектування інноваційного розвитку, принцип відкритості та суспільної участі, принцип безперервності освіти, принцип стратегічного інвестування та принцип інноваційності освітнього середовища [8].

Як зазначає В.В. Супрун, в Національній стратегії використовується поняття «механізми реалізації державної політики в галузі освіти» та «механізми реалізації Національної стратегії розвитку освіти». Стратегія спрямовує на розробку чи удосконалення ряду механізмів реалізації державної політики у галузі освіти [16]:

- механізмів (**правових та економічних**) стимулювання та заохочення бізнесу, роботодавців та інвесторів, фізичних і юридичних осіб до участі в розвитку системи освіти; у зміцненні навчально-матеріальної бази системи освіти;
- механізмів **взаємодії** органів управління освітою, сім'ї, освітніх установ, дитячих і молодіжних громадських організацій у напрямі розвитку, виховання і соціалізації дітей та молоді;
- механізмів **фінансово-економічного забезпечення** освіти, належної оплати праці педагогічних та науково-педагогічних працівників;
- механізму **фінансування** системи позашкільної освіти шляхом внесення змін до Бюджетного кодексу;
- механізму **формування державного замовлення** на підготовку кадрів відповідно до реальних потреб економіки, регіональних ринків праці, запитів суспільства [16].

Вважається, що однією із актуальних методологічних проблем сучасного освітнього процесу залишається спрямованість на забезпечення рівного доступу до

якісної освіти, що, в свою чергу, потребує інновації в системі механізмів управління освітнім процесом. За словами Садкового В.П., це зумовлює в першу чергу до створення національної системи моніторингу якості освіти за допомогою створення інституцій спостереження, визначення та оцінки ефективності тих чи інших інноваційних впроваджень, а також їх наявний та прогнозований вплив на якість освіти в Україні. Окрім цього, автор виділяє кілька чинників, що характеризують сучасний стан розвитку управління освітнім процесом на рівні держави: розширення ролі органів державної влади від традиційного впливу на системи управління освітою до посередництва із залученням міжгалузевих позасистемних організацій; трансформація взаємодій між державою та освітнім процесом все ще знаходиться на етапі становлення, тому не має закріплених норм регулювання [17].

Як відзначено у Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022–2032 роки *«Інноваційність повинна бути реалізована шляхом застосування нових та удосконалених методів і практик (включаючи цифрові технології) для викладання, навчання та оцінювання, що повинні здійснюватися у тісному зв'язку із дослідженнями. Заклади освіти повинні диверсифікувати освітні пропозиції та оновлювати зміст освіти з метою задоволення зростаючих потреб у розвитку інноваційного та критичного мислення, підприємницьких та лідерських навичок, розвивати гнучкі освітні траєкторії на основі студентоцентрованого підходу»* [18].

Резюмуючи, можна окреслити основні та найбільш дієві **механізми державного регулювання інноваційного розвитку в освіті:**

Стратегічне планування, що знаходить своє відображення у **Національній стратегії розвитку освіти**. Розробка та удосконалення документів, які визначають стратегічні напрямки інноваційного розвитку освітньої системи.

Нормативно-правове забезпечення, яке включає **законодавчі акти**. Прийняття та вдосконалення законів та постанов, що регулюють впровадження інновацій в освіті, забезпечення їхньої правової стійкості та захисту.

Фінансова підтримка у вигляді грантів та фінансування інновацій. Забезпечення фінансової підтримки для освітніх установ та проєктів, спрямованих на розвиток інновацій.

Науково-дослідницька діяльність. Державні програми досліджень в освіті: здійснення та фінансування наукових досліджень, спрямованих на розвиток інновацій в освіті.

Система моніторингу та оцінки, що може включати в свою структуру агентства оцінювання. Створення та підтримка агентств, що здійснюють моніторинг і оцінку ефективності інновацій в освіті.

Професійний розвиток вчителів та викладачів. Програми підвищення кваліфікації. Розробка та впровадження програм для підвищення кваліфікації вчителів у контексті нових педагогічних методик та технологій.

Створення відповідної інфраструктури. Центри інновацій в освіті. Створення спеціалізованих центрів, які сприяють розвитку та впровадженню інновацій в освіті.

Акцент на розвиток партнерств. Стимулювання громадського партнерства. Підтримка співпраці між освітніми установами, бізнесом, громадськістю та іншими зацікавленими сторонами.

Впровадження інформаційно-комунікаційні технологій. Розвиток електронного навчання. Впровадження та розвиток електронних платформ для навчання та інноваційних технологій в освіті.

Залучення учнів та студентів. Програми підтримки учнівських та студентських ініціатив. Активна взаємодія та співпраця з учнівством та студенством, підкріплена підтримкою держави, зможе призвести до позитивних ефектів.

Ці механізми формують комплексний підхід до регулювання інноваційного розвитку в освіті, створюючи умови для сталого і успішного впровадження новаторських підходів у навчальній сфері.

1.3. Аналіз світового досвіду державного регулювання інновацій в освіті

Микитюк П.П. зазначає, що початок 80-х років ХХ століття відзначається активним ростом інноваційної діяльності на міжнародному рівні, що призвело до формування національних інноваційних систем. Дослідники цього явища вказують на те, що всі розвинені країни, які створили свої національні інноваційні системи, характеризуються активним державним регулюванням і підтримкою взаємодії між науковою, промисловою та освітньою сферами [32].

Скиба М.В. вказує на те, що активізацію інновацій в Європейському Союзі підтримують різноманітні інструменти, такі як найбільша у світі Рамкова програма ЄС з досліджень та інновацій «Горизонт 2020», Європейські структурні та інвестиційні фонди, фонди венчурного капіталу та інші фін-інструменти. Однією з численних фінансових установ, яка фінансує діяльність у галузі досліджень, розробок та інновацій в різних секторах, таких як біоенергетика, здоров'я та ін., є Європейський фонд стратегічних інвестицій (EFSD). Він сприяє інноваційним малим і середнім підприємствам у доступі до фінансових та дослідницьких ресурсів, а також може підтримувати сферу освіти шляхом модернізації інфраструктури та фінансування ініціатив «трикутника знань», який об'єднує інновації, бізнес та вищу освіту [33].

У Комюніке, прийнятому 19 листопада 2020 року у Римі на Конференції міністрів вищої освіти Європейського простору вищої освіти, визначено стратегічне візіонерське визначення та завдання для розвитку Європейського простору вищої освіти до 2030 року. Це передбачає створення інклюзивного, інноваційного та взаємопов'язаного простору, спрямованого на підтримку стійкої, згуртованої та мирної Європи [18].

Як відзначено на платформі European Education Area, освітні заклади, такі як школи та університети, мають розвиватися та адаптуватися, щоб досягти своєї основної місії: навчити учнів бути успішними у складному та взаємопов'язаному

світі, який стикається зі швидкими технологічними, культурними, економічними та демографічними змінами. Комісія підтримує інновації в освіті через такі ініціативи

- *Європейська мережа інноваційних вищих навчальних закладів (ENIHEI)*
- *Університетське ділове співробітництво та Форум Університет-Бізнес*
- *Heinnovate: інструмент саморефлексії для вищих навчальних закладів, які бажають дослідити свій інноваційний потенціал*
- *«Підтримка підприємництва та інновацій у вищій освіті»*
- *Альянси знань*
- *Вища освіта для розумної спеціалізації (HESS)*
- *План дій цифрової освіти*
- *Робоча група з цифрової освіти: навчання, викладання та оцінювання (DELTA)*
- *Європейський інститут інновацій і технологій (EIT)*
- *Навчання підприємству [34].*

За оцінками Світового банку, Україна має індекс економіки знань на рівні (к) 5,55, в той час як в цих країнах він перевищує (к) 8,21. Цей індекс враховує показники розвитку інноваційної системи, освіти, людських ресурсів, ІКТ, економічного режиму та державного управління [8].

Різні країни вживають різноманітні стратегії та заходи для стимулювання інновацій у системі освіти, які базуються на своїх соціальних, економічних та культурних особливостях з метою створення більш конкурентоспроможної, сучасної та ефективної системи освіти.

Існує ряд загальних тенденцій на які спираються країни світу для регулювання інноваційного розвитку в освіті, а саме:

- **Інвестування та фінансування.** Багато країн розглядають освіту як стратегічну сферу, в яку варто інвестувати, адже збільшення бюджетного фінансування наукових досліджень, технологічні інновації та розвиток кадрів

є важливим кроком у сприянні інновацій у сфері освіти. Порівнюючи ряд країн в даній категорії ми можемо побачити, що країни з високорозвиненою економікою (Сінгапур, Японія, США) вкладають достатньо ресурсів у наукові дослідження та розвивають нові технології, а такі країни як Гаїті, Мадагаскар, Сьєрра-Леоне через економічні труднощі та соціальні проблеми мають обмежене фінансування сфери освіти.

- **Стимулювання наукових досліджень та інновацій.** Ряд країн розробляють програми підтримки для вчителів, студентів та науковців, а також встановлюють гранти і конкурси для сприяння новаторським підходам у навчанні та дослідженнях. Так країни Європейського Союзу активно сприяють науковим дослідженням у сфері освіти через програми, які фінансуються з бюджету ЄС, одна з них Horizon Europe.
- **Реформи у навчальних програмах та методиках.** Деякі країни (Канада, Нова Зеландія, Фінляндія) активно впроваджують нові методики навчання, використання інформаційних технологій та цифрових ресурсів, щоб покращити якість освіти та підготовку учнів до майбутніх викликів.
- **Партнерство між урядом, громадськістю та приватним сектором.** Співпраця різних суб'єктів, включаючи урядові структури, бізнес, академічні установи та громадські організації, може сприяти обміну ресурсами, ідеями та кращими практиками у сфері освіти та інновацій. Наприклад, у США багато шкіл отримують підтримку від фірм технологічної сфери для впровадження новітніх технологій у навчальний процес.
- **Фокус на підготовці кадрів для майбутнього.** Країни зосереджують увагу не лише на «теперішньому», а і на «майбутньому», адже освіта повинна відповідати потребам ринку праці та майбутнім технологічним викликам. За приклад можна взяти Німеччину або Швецію, де зосереджуються на розвитку технічних та інженерних навичок, відповідних вимогам ринку праці.

- **Оцінка та моніторинг.** Для ефективного розвитку будь-якої сфери потрібно відслідковувати та аналізувати наявні програми на основі чого зробити оцінку результатів, щоб виявити успішні методи та за необхідності внести корективи.

Не дивлячись на різноманітність аспектів, варто пам'ятати, що кожна країна є унікальною та має різні можливості у сфері освіти. Тому адаптувавши підходи під потреби своєї країни, можна досягти стрімкого розвитку в освіті, навіть не використовуючи усі зазначені аспекти. Адже вони є загальними, а використання їх залежить від культурних цінностей, економічного розвитку, політичних умов та специфічних потреб. Проте, взяті разом, вони можуть стати основою для успішного державного регулювання інноваційного розвитку в освіті.

Оцінка розвитку сфери освіти в різних країнах може відрізнятися залежно від багатьох чинників, таких як доступність освіти, якість навчання, інфраструктура, фінансування та інші. Взнявши це до уваги, слід порівняти розвиток сфери освіти країн з різними можливостями.

Яскравими, вдалими прикладами втілення вищеперелічених аспектів є:

- **США**, де існують різні федеральні програми, які спрямовані на покращення якості освіти («Race to the Top» та «Every Student Succeeds Act» (ESSA)). Уряд, якого забезпечує доступ до сучасних комп'ютерів, програмного забезпечення та інтерактивних засобів навчання у школах та університетах, а Федеральні органи, такі як Міністерство освіти США та Національний інститут освітніх досліджень (IES), фінансують дослідження у сфері освіти з метою розвитку кращих методик та стратегій навчання.
- **Сінгапур**, який відомий своєю інноваційною стратегією «Smart Nation», яка спрямована на використання інноваційних технологій, включаючи штучний інтелект, аналітику даних та цифрові технології, для покращення різних сфер, включаючи освіту. Також Урядом, якого ведеться активне впровадження інтерактивних платформ, онлайн-ресурсів, електронних навчальних

матеріалів та інших інноваційних засобів для покращення навчання та доступу до знань. Окрім цього надається підтримка вчителям у впровадженні новітніх методик навчання та використання технологій у класах через спеціальні програми та навчальні курси. Країна активно стимулює співпрацю між університетами, науково-дослідними центрами, галузевими компаніями та урядовими органами для сприяння інновацій у сфері освіти.

- **Фінляндія**, яка відома своєю передовою освітньою системою, що базується на кількох ключових аспектах:
 - *зосередженість на індивідуалізації* – що являє собою акцент на індивідуалізацію навчання, враховуючи потреби кожного учня, сприяючи розвитку особистості та унікальних здібностей кожного дитини;
 - *безкоштовна вища освіта* – надання можливості отримання безкоштовної вищої освіти для студентів, що сприяє доступності освіти та стимулюванню більшої кількості людей займатися дослідницькою та інноваційною роботою;
 - *підтримка вчителів* – надання вчителям великої автономії та підтримки для того, щоб вони могли розвивати власні методики навчання, застосовувати інноваційні підходи та сприяти створенню стимулюючого навчального середовища. До того ж вчителі мають можливість проходити постійну професійну підготовку та навчання, що дозволяє їм вдосконалювати свої методики та впроваджувати нові інновації у своїй практиці;
 - *довгострокова освітня стратегія* – існування чіткої стратегії розвитку, яка базується на постійних оновленнях та удосконаленнях у навчальних програмах, методиках навчання та оцінюванні.

Не дивлячись на успіхи країн-лідерів не варто забувати, що існують країни, які зазнають труднощів у забезпеченні належного фінансування для розвитку освітніх програм та структур через економічні та соціальні виклики, що ускладнюють розвиток освіти та підвищення якості навчання. Так, наприклад:

- **Країни Африки** стикаються з обмеженими бюджетними ресурсами для освіти, що стає перешкодою для розвитку інновацій та впровадження нових підходів у навчанні. Професійна підготовка вчителів є недостатньою через відсутність можливостей для постійного професійного розвитку. Обмежений доступ до інтернету ускладнює інтеграцію технологій у навчальний процес та розвиток цифрової освіти. Ще одним фактором, який ускладнює якісне навчання та розвиток освітніх інновацій – є низький рівень розвитку інфраструктури, такий як відсутність шкіл, недостатнє електропостачання та обмежений доступ до освітніх ресурсів.
- Система освіти **Афганістану** стикається зі складнощами через різні фактори, такі як військові конфлікти, економічні проблеми та соціальна нестабільність. Воєнні дії призвели до обмеження фінансування освіти, а відсутність відповідної освітньої інфраструктури ускладнюють доступ до якісної освіти для багатьох мешканців країни. Деякі соціальні та культурні фактори, такі як традиційні уявлення про навчання та низький рівень грамотності у певних регіонах обмежують можливості розвитку інновацій в освіті.

Отже, наукові дослідження та розвиток технологій у сфері освіти можуть мати різний пріоритет для різних країн. Проте конкретизувати, що певна країна цілковито ігнорує або не приділяє належної уваги цим аспектам у сфері освіти, може бути складно. Зазвичай більшість країн вкладають певні зусилля в наукові дослідження та розвиток технологій у різних галузях, включаючи освіту. Проте деякі країни можуть мати обмежений прогрес у цих напрямках через різні причини.

Зарубіжний досвід державного регулювання інноваційного розвитку в освіті має значний потенціал для використання в Україні. Низка країн успішно впроваджує інноваційні підходи у сфері освіти, що може слугувати прикладом або навіть вдосконаленням для української системи освіти.

Як вже зазначалося, країни Європейського Союзу (наприклад, Фінляндія, Норвегія) вкладають значні кошти у наукові дослідження та створюють механізми

для впровадження інновацій у навчальний процес, що забезпечує високу якість освіти. Україна може вивчити та адаптувати механізми фінансування для стимулювання дослідницької активності в галузі освіти через грантові програми, конкурси на кращі ідеї та сприяння співпраці між університетами та промисловим сектором. Країни альянсу Вишеградської четвірки, до складу якої входять Польща, Чехія, Словаччина та Угорщина активно співпрацюють у сфері освіти за межами своїх кордонів, наприклад, у рамках програм обміну студентами та викладачами. Досвід участі у таких програмах може бути цінним для України в розвитку своєї міжнародної освітньої співпраці. Окрім цього вищі органи влади України можуть вивчити практики альянсу, які спрямовані на підтримку та підвищення кваліфікації вчителів, наприклад, програми професійного розвитку, менторство та створення стимулюючого середовища для педагогічного персоналу. Україна може звернути увагу на систему освіти Канади, яка визначається великою свободою вибору програм та спеціалізацій для учнів, а також акцентом на багатокультурність та дотримання стандартів якості або перейняти методи Швеції, яка відома своєю вільною атмосферою в навчальних закладах та підтримкою креативності та самовираження учнів. Загальний зарубіжний досвід може надати важливі вказівки та інструменти для поліпшення системи освіти в Україні. Адаптація кращих практик, врахування специфіки та потреб країни дозволить досягти більшого успіху в інноваційному розвитку освіти.

Висновки до розділу 1

1. Інноваційний розвиток в освіті є складним та багатограним процесом, що включає в себе не лише технологічні нововведення, але й зміни в педагогічних підходах, організаційних структурах та методах викладання. Сутність інноваційного розвитку в освіті полягає у впровадженні та розповсюдженні нових ідей, методів, технологій в освіті з метою підвищення якості та ефективності навчання, що призводить до позитивної зміни стану системи

освіти. Завдання інноваційного розвитку в освітній сфері визначаються потребами сучасного суспільства та глобальними трендами. До них входить зміцнення зв'язку освіти з виробництвом, залучення цифрових технологій в навчальний процес, впровадження гнучких та індивідуалізованих підходів до навчання, а також підвищення якості освіти та підготовки конкурентоспроможних фахівців.

2. Загалом, механізми державного регулювання поєднують спектр засобів, таких як фінансові, бюджетні, інвестиційні, правові, адміністративні, інституційні, інформаційні та соціальні. Ефективні механізми державного регулювання інноваційного розвитку освіти включають у себе формування та впровадження урядових стратегій та програм, алокацію фінансових ресурсів на наукові дослідження, встановлення стандартів для інноваційних освітніх програм, підтримку наукових центрів, надання підтримки вчителям та викладачам, стимулювання співпраці між різними секторами, орієнтування на провідний європейський досвід та моніторинг результатів для коригування стратегій. Персистентне вдосконалення цих механізмів відіграє важливу роль у формуванні сучасної освітньої системи, яка відповідає вимогам сучасного світу.
3. В результаті аналізу світового досвіду державного регулювання інновацій в освіті можна визначити ключові аспекти для успішного впровадження інновацій у системі освіти. Зокрема, важливо забезпечити гнучкість та адаптабельність в системі регулювання, стимулювати інновації через фінансову підтримку та партнерства, забезпечувати рівні можливості для всіх груп населення та здійснювати ефективний моніторинг результатів. Глобальна співпраця та обмін досвідом також визначаються як важливі складові успіху впровадження інновацій в освітній сфері.

РОЗДІЛ 2

ДІАГНОСТИКА ТА АНАЛІЗ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ В ОСВІТНІЙ СФЕРІ УКРАЇНИ

2.1. Нормативно-правове регулювання інноваційного розвитку освітньої сфери в Україні

На думку О.В. Овчарук зі співавторами, освітня політика є однією з найважливіших складових розвитку будь-якої країни. Україна не є винятком, і її освітня система за останні роки пережила ряд змін і трансформацій. Ці зміни пов'язані з процесом євроінтеграції та цифрової трансформації, які стосуються всього спектру освітніх послуг, від дошкільної до вищої освіти. Євроінтеграція має велике значення для освітньої системи України. Вступ до Європейського Союзу зобов'язує країну дотримуватись ряду вимог і стандартів щодо різних аспектів освіти. Однією з найважливіших вимог є створення відповідної законодавчої бази для регулювання освітньої сфери, яка б відповідала європейським стандартам і принципам [19].

Питання нормативно-правового забезпечення будь-якої сфери є фундаментальним елементом створення справедливої, якісної та ефективної системи, яка задовольняє потреби суспільства та забезпечує розвиток кожної особистості. Важливість розгляду саме державного регулювання інноваційного розвитку освітньої сфери полягає в стандартизації та якості освіти; охороні прав учасників освітнього процесу, що забезпечує справедливість у правовідносинах; регулюванні освітнього процесу, завдяки встановленню порядку організації освітнього процесу, плануванню навчальних програм, оцінюванню знань; створенні умов для розвитку особистості, враховуючи її потреби, інтереси та можливості; забезпеченні правопорядку, запобігаючи конфліктам та непорозумінням.

Згідно закону України «Про освіту», державна політика у галузі освіти визначається Верховною Радою України і здійснюється через діяльність Кабінету Міністрів України, центрального органу виконавчої влади, який формує та втілює стратегію державної політики у сфері освіти і науки [22]. Інші органи державної влади та органи місцевого самоврядування, що мають підпорядковані заклади освіти, також беруть участь у реалізації цієї політики. Також активну участь в цьому процесі беруть стейкхолдери освіти, організації роботодавців, громадські організації та громадяни України [16].

Як зазначає Коваленко І.А., діюча нормативно-правова база (закони, укази Президента, підзаконні акти у формі постанов уряду, розпорядження центральних органів виконавчої влади тощо), яка регулює реалізацію науково-технічної та інноваційної діяльності становить близько 200 документів [20].

Нормативно-правова база в освітній сфері, як і в будь-якій іншій, включає в себе різноманітні закони, постанови, стратегії та програми, які спрямовані на стимулювання та підтримку інновацій у галузі освіти. В Україні державне регулювання та інноваційний розвиток освітньої сфери забезпечується розробкою і впровадженням в нормативно-правову базу країни спеціалізованих регулюючих джерел. Першочергово слід згадати про основний закон України - *Конституцію*, який займає основоположне місце, адже містить основні положення щодо освіти як сфери в цілому.

Наприклад, стаття 53 Конституції України визначає право на освіту, гарантуючи кожному право на безкоштовну загальну середню освіту у державних навчальних закладах, окрім цього надає можливість отримання вищої освіти у державних та комунальних закладах на конкурсних засадах. Тим часом охорона культурної спадщини, свобода літературної, художньої, наукової і технічної творчості; права та відповідальність перед суспільством за результати наукових досліджень, навчання та розвитку культури гарантуються статтею 54 Конституції України [21].

Дані статті служать основою для подальших законодавчих актів та розвитку освітньої системи України.

Серед інших не менш важливих нормативно-правових актів можна виділити:

- *Закон України «Про освіту»*, який визначає загальні принципи та норми, що стосуються освіти в Україні, включаючи питання інноваційного розвитку, створення нових програм, методик та підходів у навчанні [21];
- *Стратегію розвитку вищої освіти в Україні*, яка визначає основні цілі та пріоритети розвитку освіти в країні на тривалий період, включаючи стратегії щодо інновацій у системі освіти. Розглянувши більш детально дану стратегію, можна виокремити основні аспекти на які вона спрямована, а саме:
 - удосконалення якості освіти на всіх рівнях – починаючи від дошкільної освіти до вищої, що включає розробку нових стандартів навчання, модернізацію навчальних програм та методик, підвищення кваліфікації вчителів та забезпечення доступу до якісної освіти для всіх груп населення;
 - розвиток інклюзивної освіти, що передбачає створення умов для доступної та рівної освіти для всіх дітей, включаючи дітей з особливими освітніми потребами, з міграційним та соціальним статусом;
 - розвиток системи професійної освіти та навчання, що тягне за собою здатність покращити якість професійної освіти, адаптувати її до потреб ринку праці, забезпечити навчання, яке відповідає сучасним вимогам технологічного розвитку;
 - впровадження інноваційних технологій, що передбачає активне впровадження сучасних технологій у навчальний процес, зокрема використання інформаційно-комунікаційних технологій, цифрових ресурсів та методик;
 - розвиток наукової складової освіти, що спрямований на підтримку наукових досліджень у сфері освіти, створення сприятливих умов для наукових досягнень та інновацій у навчальному процесі;

- сприяння міжнародній співпраці в галузі освіти, мета якого спрямована на забезпечення участі України у міжнародних освітніх програмах та проєктах для результативного обміну досвідом і впровадження кращих практик з інших країн [18].

Ці напрямки є основою для стратегічних дій та реформ у сфері освіти в Україні на період до 2032 року. Зміцнення якості освіти, розвиток інноваційних підходів та підвищення доступності освітніх послуг є ключовими завданнями для того, щоб українська система освіти відповідала вимогам сучасності та сприяла сталому розвитку країни.

- *Програма «Нова українська школа»*, яка спрямована на модернізацію шкільної освіти в Україні, впровадження нових підходів та методик навчання, розвиток компетентності учнів та підвищення якості освіти [23].
- *Накази та розпорядження Міністерства освіти і науки України*, що визначають і роз'яснюють конкретні заходи, програми та проєкти, спрямовані на інноваційний розвиток освіти в Україні, наприклад, Наказ Міністерства освіти і науки України №1357 *«Про реалізацію інноваційного освітнього проєкту на всеукраїнському рівні за темою «Розроблення і впровадження навчально-методичного забезпечення інтегрованого курсу «Україна і світ. Вступ до історії та громадянської освіти» за модельною навчальною програмою «Україна і світ. Вступ до історії та громадянської освіти» (О. Аркуша, В. Дяків, М. Мудрий та ін.) для 5-6 класів закладів загальної середньої освіти» у вересні 2023 - червні 2026 років»* від 06 листопада 2023 року [24]; Наказ Міністерства освіти і науки України №1208 *«Про затвердження Типової програми підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів освіти, що забезпечують здобуття повної загальної середньої освіти, з навчанням мовами національних меншин «Викладання українською як державною мовою»* від 05 жовтня 2023 року та інші [25].

- *Законодавство, що регулює питання науково-дослідної діяльності та інновацій, яке визначає правила функціонування і захисту інтелектуальної власності, механізми підтримки досліджень та інновацій, а також сприяє розвитку новаторських проєктів у цій галузі. До таких законодавчих актів можна віднести: Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність», який регулює наукову і науково-технічну діяльність в Україні, включаючи організацію досліджень, наукових установ та фінансування науки [26]; Закон України «Про авторське право та суміжні права», який визначає права авторів на їхні твори та встановлює правила використання цих творів іншими особами [27]; Закон України «Про інноваційну діяльність», який регулює інноваційну діяльність в Україні, включаючи питання щодо стимулювання інновацій, фінансування, підтримки та розвитку інноваційних проєктів [28]; Закон України «Про охорону прав на винаходи та корисні моделі», що регулює питання охорони інтелектуальної власності у сфері винаходів та корисних моделей, процедури отримання патентів [29].*
- *Постанови уряду та інші регулятивні акти, які стосуються фінансування освіти, створення сприятливого середовища для розвитку інновацій, підтримки новаторських проєктів та реформ у системі освіти, наприклад, Постанова Кабінету Міністрів України №776 «Про затвердження Порядку надання грантової підтримки наукової і науково-технічної діяльності за рахунок коштів державного бюджету» від «21» серпня 2019 року [30]; Розпорядження Кабінету Міністрів України №286-р «Про схвалення Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022—2032 роки» від «23» лютого 2022 року тощо [31].*

Перелік нормативно-правових актів є невичерпним, адже інші сфери законодавства прямо чи опосередковано також регулюють та оновлюють питання даного механізму. Вищезазначена нормативно-правова база є фундаментальним інструментом у забезпеченні якості освіти, регулюванні процесів навчання та

виховання, встановленні прав та обов'язків учасників освітнього процесу, а також інструментом, який слугує для розробки та планування нових ефективних стратегій, програм, заходів, що спрямовані на інноваційний розвиток української освіти.

Спираючись на те, що створення досконалої нормативно-правової бази є складним і багатогранним процесом, який вимагає участі експертів з різних галузей знань, узгодження із суспільством та врахування його потреб і цінностей українське законодавство, в тому числі і в освітній сфері має ряд прогалин, які сприяють сповільненню розвитку освітньої сфери, а саме:

- **недостатній фінансовий ресурс** для підтримки інноваційних ідей та проєктів в освіті;
- **відсутність конкретних програм** або механізмів фінансування інновацій в освіті;
- **нестабільність політичної ситуації**, яка може призвести до нерішучості в напрямках розвитку освіти та змін в нормативно-правових актах;
- **відсутність стимулів** для приватного сектору вкладати кошти в інноваційні проєкти;
- **недостатнє регулювання в галузі патентної діяльності та інтелектуальної власності**, адже нормативно-правова база, що регулює використання інновацій у сфері освіти, може бути недостатньою або неясною, особливо щодо власності та прав на інновації, що створюються в освіті;
- **відсутність спрощених механізмів** для здійснення інновацій у сфері освіти та/або складні адміністративні процедури.

Проаналізувавши дані прогалини, можна виділити деякі ключові аспекти удосконалення нормативно-правового забезпечення:

- по-перше, слід **звернути увагу на законодавчу базу інших країн світу**, адже зарубіжне законодавство може включати положення про стимулювання інновацій у навчальних програмах, методиках викладання, оцінці якості

освіти та підтримці досліджень у цій галузі, яке може мати перевагу над існуючими законами нашої країни;

- по-друге, **визначити стратегії розвитку**, які визначають напрямки подальших змін у системі освіти, включаючи інновації та технологічний прогрес. Ці стратегії можуть містити плани реформ, програми підтримки, а також механізми оцінки результатів;
- по-третє, варто **приділити увагу фінансуванню та грантам**, а саме: виділення достатньої кількості коштів на підтримку інновацій у освіті, включаючи фінансування наукових досліджень, розробку нових програм та технологій, підтримку вчителів та студентів у їхній інноваційній діяльності; запровадження грантів та конкурсів з додатковим фінансовим заохоченням для сприяння інноваціям у галузі освіти;
- по-четверте, **встановити стандарти якості освіти та процедур сертифікації**, що може у подальшому сприяти розвитку інноваційних підходів у навчанні та допомозі ідентифікації та поширенню кращих практик;
- по-п'яте, **залучитися підтримкою приватного сектору та громадськості** для спільного розвитку інноваційних проєктів у сфері освіти;
- по-шосте, має бути **врегульовано законодавчу підтримку цифрової трансформації**. З урахуванням швидкого розвитку технологій, законодавче середовище повинно стимулювати використання цифрових інструментів у навчанні, забезпечувати кібербезпеку та приватність даних у сфері освіти.

Отже, названі аспекти створюють основу для стабільного та систематичного підходу до підтримки інновацій та впровадження новаторських змін у галузі освіти. Окрім цього, запропонованими шляхами можна усунути прогалини у законодавчій базі, що дозволить створити сприятливе середовище для інновацій та покращення якості навчання у країні.

2.2. Скринінг державної політики та оцінка ефективності державного регулювання інноваційного розвитку освіти в Україні

В сучасному світі, де технологічний прогрес і непередбачувані зміни в суспільстві стають нормою, виникає необхідність системного аналізу ефективності управління інноваційним розвитком освіти. Здійснення скринінгу державної політики в контексті інноваційного розвитку освіти дозволяє визначити основні стратегії та пріоритети, які визнаються владою в контексті стимулювання та підтримки новаторських ініціатив. Оцінка ефективності державного регулювання надає можливість зрозуміти, наскільки успішно виконуються прийняті заходи та як вони впливають на інноваційний розвиток освіти. Такий підхід є важливим кроком у впровадженні системного підходу до визначення ефективних стратегій та політик, спрямованих на підтримку освітніх інновацій та забезпечення сталого прогресу.

Як відзначає С.В. Григанська, необхідність державного регулювання системи вищої освіти обумовлена тим, що ринок не може повністю та ефективно забезпечити надання освітніх послуг в необхідному обсязі та з необхідною якістю. [35]. Державне регулювання має знайти своє відображення у реформуванні за напрямками середньої, професійної та вищої освіти, а також у напрямі створення ефективної системи управління і фінансування.

Якщо проаналізувати траєкторію удосконалення підходів держави до регулювання інноваційного розвитку освітнього ландшафту України, то помітна тенденція ефективної деталізації нагальних проблем в сфері освіти, звернення до найкращих світових практик у цьому питанні та генерацію ідей, що органічно синхронізуються з вимогами часу. Показовим є виклад Стратегії розвитку вищої освіти на 2021-2031 роки, яка чітко репрезентує сильні та слабкі сторони, можливості та ризики розвитку вищої освіти України, що враховують посилення впливу глобального ринку праці й освітніх послуг, загрози економіці держави,

загостренням демографічних і соціальних проблем та розвиток технологій нового покоління (табл.2.1) [36].

Таблиця 2.1.

Аналіз сильних і слабких сторін,
можливостей і ризиків розвитку вищої освіти України

СИЛЬНІ СТОРОНИ	СЛАБКІ СТОРОНИ
Розгалужена мережа закладів вищої освіти, орієнтована на надання освітніх послуг у масовому масштабі, диверсифікована освітня пропозиція	Недосконала нормативно-правова база функціонування системи вищої освіти
Наявність університетів світового класу	Слабка й асиметрична інтеграція до світового освітньо-наукового простору
Достатня кількість висококваліфікованих науковопедагогічних працівників, здатних забезпечити динамічний інноваційний розвиток системи вищої освіти	Наявність значної кількості неконкуретоспроможних закладів вищої освіти
Низка наукових шкіл, що продукують наукові результати світового рівня	Низький рівень вмотивованості, у т.ч. оплати праці викладачів і співробітників закладів вищої освіти
Спадкоємність методик викладання та дослідницьких традицій поряд із упровадженням кращого світового досвіду	Застаріле матеріально-технічне забезпечення закладів вищої освіти
Прозорі процедури доступу до вищої освіти, що здобули підтримку суспільства	Недостатній рівень автономії закладів вищої освіти
Стійкий попит і високий рівень охоплення населення вищою освітою	Низький рівень залученості учасників освітнього процесу до наукової та інноваційної діяльності
Висока якість підготовки за окремими напрямами, що підтверджується затребуваністю випускників на внутрішньому та зовнішньому ринках висококваліфікованих фахівців	Низький рівень готовності інфраструктури закладів вищої освіти до навчання осіб з особливими освітніми потребами
	Слабка практична підготовка фахівців у закладах вищої освіти
	Відсутність прогнозування потреб економіки країни у фахівцях відповідної кваліфікації Невідповідність кваліфікації випускників вимогам ринку праці
	Недовіра суспільства до системи ВО щодо затребуваності одержаних знань на ринку праці
	Недосконала система розподілу бюджетних ресурсів між закладами вищої освіти
	Відсутність об'єктивної, валідної, надійної індикації якості вищої освіти

Продовження таблиці 2.1.

МОЖЛИВОСТІ	ЗАГРОЗИ
Геополітичне розташування України в центрі Європи, що є основою успішної інтернаціоналізації вищої освіти і науки	Несприятлива демографічна ситуація в країні
Світова тенденція до зростання попиту на здобуття освіти за кордоном, потужні ринки освітніх послуг у країнах Азії	Втрата можливості отримувати нові проривні результати науковими школами ЗВО
Необхідність ціложиттєвої освіти, у тому числі перекваліфікація спеціалістів у тих сферах економіки, де скорочуватиметься кількість робочих місць внаслідок цифрової трансформації та розвитку автоматизованих, роботизованих виробництв	Привабливість європейської освіти для потенційних абітурієнтів з огляду на можливість отримання конкурентних на сучасному ринку знань і подальшої реалізації професійних амбіцій за межами України
Галузева трансформація світової та національної економіки	Низький технологічний уклад національної економіки, поглиблення деіндустріалізації та деінтелектуалізації країни
Відкритість та доступність сучасного освітнього контенту	Негативний вплив пандемії COVID 19 – можлива демасифікація, звуження закордонних ринків освітніх послуг
Залучення України до процесів європейської та євроатлантичної інтеграції, Європейського освітнього простору	Недостатній рівень участі та мотивації роботодавців (стейкхолдерів) у прогнозуванні кадрових потреб
Розробка Стратегії розвитку вищої освіти в контексті Стратегії соціально-економічного розвитку України	Невідповідність рівня підготовки значної частини вступників вимогам, необхідним для успішного опанування освітніх програм вищої освіти
Науковий потенціал національних академій наук України, синергія від взаємодії університетської та академічної науки	Розвиток систем дистанційного навчання закордонних ЗВО, які мають більш високий рейтинг, ніж українські ЗВО
Потенційний інтерес бізнес-структур і асоціацій до співпраці з академічними центрами й університетами	Толерування недоброчесних практик, імітації, корупції в освітньому середовищі та суспільстві в цілому
Стрімкий розвиток ІТ-індустрії та цифровізація	Посилення глобальної конкуренції у вищій освіті і пов'язана з цим еміграція науково-педагогічних працівників
Адаптивність суспільного розвитку до нових викликів, спричинених непередбачуваними та форсмажорними обставинами	

Джерело: Адаптовано автором, відповідно до Стратегії розвитку вищої освіти на 2021-2031 роки [36]

Також Стратегія розвитку вищої освіти на 2021-2031 роки, чітко окреслює стратегічні та операційні цілі та завдання спрямовані на виконання місії вищої освіти, реалізацію бачення, вирішення проблем, протидію ризикам і викликам,

використовуючи всі можливості та створюючи основу для подальшого розвитку сфери вищої освіти (табл.2.2) [36].

Таблиця 2.2.

Стратегічні та операційні цілі
спрямовані на виконання місії вищої освіти України

СТРАТЕГІЧНІ ЦІЛІ	ОПЕРАЦІЙНІ ЦІЛІ
<p>Стратегічна ціль 1. Покращення системи управління освітою і забезпечення автономії ЗВО</p>	<p>Операційна ціль 1.1. Створення системи конструктивної управлінської взаємодії МОН, ЗВО та зовнішніх стейкхолдерів. Операційна ціль 1.2. Розвиток автономії ЗВО. Операційна ціль 1.3. Збалансування мережі ЗВО з урахуванням галузевих і регіональних пріоритетів та історичного надбання. Операційна ціль 1.4. Фінансова стабілізація діяльності ЗВО.</p>
<p>Стратегічна ціль 2. Забезпечення збалансованості ринку праці фахівців з вищою освітою</p>	<p>Операційна ціль 2.1. Розбудова дієвої системи прогнозування потреби у фахівцях з вищою освітою на ринку праці. Операційна ціль 2.2. Створення механізму співпраці між системою вищої освіти та ринком праці.</p>
<p>Стратегічна ціль 3. Забезпечення якості і доступності вищої освіти для різних верств населення.</p>	<p>Операційна ціль 3.1. Розбудова системи державних стандартів вищої освіти на основі кваліфікаційних вимог і забезпечення відповідності змісту вищої освіти поточним і стратегічним цілям країни. Операційна ціль 3.2. Розбудова дієвої системи внутрішнього та зовнішнього забезпечення і моніторингу якості вищої освіти. Операційна ціль 3.3. Удосконалення системи професійної орієнтації та конкурсного відбору вступників. Операційна ціль 3.4. Матеріально-технічне забезпечення та модернізація лабораторної бази ЗВО на світовому рівні. Операційна ціль 3.5. Забезпечення доступності і інклюзивності вищої освіти. Операційна ціль 3.6. Впровадження інноваційних технологій і дистанційного навчання у вищій освіті.</p>
<p>Стратегічна ціль 4. Інтеграція науки, освіти та бізнесу для забезпечення економічного зростання країни.</p>	<p>Операційна ціль 4.1. Розвиток інноваційної екосистеми вищої освіти. Операційна ціль 4.2. Удосконалення фінансування та комерціалізації університетської науки. Операційна ціль 4.3. Забезпечення фундаменталізації та універсалізації освітньої підготовки через спільні проекти наукових і освітніх установ Операційна ціль 4.4. Впровадження підходів SMART-спеціалізації та Індустрії 4.0 в освітні програми</p>
<p>Стратегічна ціль 5. Розвиток кадрового потенціалу ЗВО.</p>	<p>Операційна ціль 5.1. Підвищення статусу викладача в суспільстві. Операційна ціль 5.2. Забезпечення можливостей та стимулювання особистого професійного розвитку викладачів.</p>

Продовження таблиці 2.2.

Стратегічна ціль 6. Розвиток системи безперервної освіти та навчання протягом життя.	Операційна ціль 6.1. Впровадження концепції «Навчання протягом життя». Операційна ціль 6.2. Розбудова гнучкої системи освіти дорослих.
Стратегічна ціль 7. Інтеграція у європейський і світовий освітній простір з урахуванням національних інтересів.	Операційна ціль 7.1. Організаційне забезпечення умов інтеграції у європейський та світовий науково-освітній простір. Операційна ціль 7.2. Інтернаціоналізація науково-освітнього процесу. Операційна ціль 7.3. Активне залучення іноземних студентів до навчання в Україні.

Джерело: Сформовано автором, на основі інформації в Стратегії розвитку вищої освіти на 2021-2031 роки [36]

Разом з цим, висвітлені у Стратегії цілі та завдання є лише підґрунтям для формування комплексу дій по забезпеченню державою інноваційного розвитку освітньої сфери України, то ж варто «просканувати» події, що відбулися в освітньому просторі за останні кілька років, з метою оцінки ефективності державного регулювання цього питання. Сучасний інформаційний простір надає можливість оперативно відслідкувати, ознайомитися та оцінити масштаби та результативність змін та реформ.

Після повномасштабного вторгнення РФ у 2022 році робоча група з питань освіти і науки при Національній раді з відновлення України від наслідків війни розробила розділ «Освіта і наука» для проекту Плану відновлення України. Його мети та завдання стали основою оперативного плану Міністерства освіти і науки на 2023 рік [37].

Із останніх інновацій та трансформацій, які плануються у вищій освіті, варто виокремити питання ґрунтового впровадження індивідуальних освітніх траєкторій здобувачів вищої освіти.

За інформацією офіційного сайту МОН, 17 листопада 2023 року міністр освіти і науки Оксен Лісовий та заступник міністра з питань вищої освіти Михайло Винницький зустрілися із представниками органів студентського самоврядування. На цій зустрічі було зроблено акцент на суб'єктності студента та

самостійності вибору та регулювання всіх питань, що стосуються здобуття освіти – від вибору викладача та курсу, до визначення кількості кредитів певного освітнього компонента, таким чином задаючи вхідні параметри для поліпшення якості освіти та надання освітніх послуг закладом освіти. Також окрему вагу було приділене питанню інклюзивності. Освітнє середовище має бути безпечним, доступним та таким, у якому кожен здобувач освіти, незалежно від своїх особливостей, може відчувати підтримку та розвивати потенціал. Тому нині одним з пріоритетів МОН є облаштування інклюзивних та безпечних просторів, а також оновлення освітніх програм відповідно до потреб сьогодення [38].

Продовжуючи цю тему, варто зазначити, що 21.11.2023 Верховна Рада України ухвалила в першому читанні проєкт Закону «Про внесення змін до деяких законів України щодо розвитку індивідуальних освітніх траєкторій та вдосконалення освітнього процесу у вищій освіті» [39].

За інформацією офіційного сайту Міністерства освіти і науки України та Міністерства цифрової трансформації, зміни до законодавства оптимізують роботу закладів вищої освіти, зроблять навчання набагато ефективнішим, а також наблизять українську освіту до європейських стандартів. Трансформаційні перебудови передбачають такі зміни (рис 2.1.) [40].

1. Студенти можуть самостійно регулювати терміни навчання. Здобувачі освіти зможуть на власний розсуд визначати час, за який вони хочуть пройти навчання за певною освітньою програмою. Раніше річне навантаження становило 60 кредитів ЄКТС, а тепер буде варіюватися від 30 до 80 кредитів ЄКТС. Студенти можуть визначити свій власний графік та вирішити, наприклад, пришвидшити темп навчання, завершивши бакалаврат за три роки замість звичайних чотирьох.

2. Встановлення можливості вибору спеціальності після 1 або 2 курсу. Після успішного опанування 60-120 кредитів ЄКТС студентам відкривається можливість обрати спеціальність в рамках широкої галузі. Наприклад, обравши більш широку

галузь, вони будуть навчатися 2 роки, а потім зможуть зробити вибір на користь конкретного (вузькопрофільного) напрямку галузі, що найбільш відповідає їхнім інтересам. Це дасть можливість студентам краще зрозуміти свої прагнення та обдуманно обрати спеціальність після визначеного періоду навчання в університеті.

3. Фокус на денному та дистанційному навчанні. З метою підвищення ефективності процесу навчання в вищих навчальних закладах, з 2024 року планується заміна заочної та вечірньої форми навчання на дистанційну. Це дозволить студентам отримувати освіту, працюючи віддалено, при цьому не втрачаючи якості навчання. Вони зможуть активно приєднатися до учбового процесу онлайн, не відвідуючи фізично навчальних закладів, і отримувати освіту якісно та ефективно.

4. Мінімізація обсягу занять. Студенти, які обиратимуть денну форму навчання, відтепер матимуть визначену кількість годин, яку необхідно витратити на лекції та практичні заняття. Для бакалаврів цей показник становитиме не менше 10 годин, для магістрів та аспірантів — від 8 годин. Раніше такий регламент був відсутній, і деякі навчальні заклади зловживали цим, дозволяючи студентам практично самостійно вивчати дисципліни, що впливало на зниження якості освіти.

5. Зменшення обсягу вибірових ОК для «регульованих» спеціальностей та збільшення варіативності для «нерегульованих». Для студентів, які здобувають освіту за ОП регульованих спеціальностей (такі як право, медицина, військова служба, атомна енергетика і т.д.), проводяться модифікації у стандартах освіти. Тепер вибіровий елемент складає 10%, замість попередніх 25%. У той час, коли студенти, що обирають «нерегульовані» спеціальності, мають більше можливостей та можуть самостійно обирати не менше 25% курсів, що робить вибір предметів гнучким.

Рис 2.1. Зміни у вищій освіті, згідно законопроекту «Про внесення змін до деяких законів України щодо розвитку індивідуальних освітніх траєкторій та вдосконалення освітнього процесу у вищій освіті» [40]

Важливо згадати і про фінансову компоненту регулювання інноваційного розвитку освітньої сфери, адже освіта – одна із тих сфер, яка найбільше потерпає від недофінансування.

За інформацією офіційного сайту МОН, 24 листопада 2023 року Кабінет Міністрів України ухвалив рішення щодо перерозподілу видатків державного бюджету, які були призначені МОН на 2023 рік. Головна мета цього рішення полягає в забезпеченні фінансової підтримки наукових досліджень та науково-технічних (експериментальних) розробок молодих вчених, що працюють або навчаються в ЗВО та наукових установах. Основні кошти, вивільнені внаслідок виконання бюджетної програми «Виконання зобов'язань України у сфері міжнародного науково-технічного та освітнього співробітництва, участь у

рамковій програмі Європейського Союзу з досліджень та інновацій», будуть спрямовані на розвиток за бюджетною програмою «Наукова і науково-технічна діяльність закладів вищої освіти та наукових установ». Це дозволить молодим вченим фіналізувати свої наукові проєкти та науково-технічні (експериментальні) розробки, розпочаті у 2022 та 2023 роках. Цей підхід сприятиме інтенсифікації наукових досліджень, підвищенню якості наукових результатів та їхньому адаптуванню до міжнародних стандартів. Це також допоможе підняти конкурентоспроможність наукових послуг на ринку і сприятиме збереженню наукового потенціалу в Україні [41].

Журнал Forbes Ukraine опублікував статтю, в якій йдеться про те, що під час виступу на конференції Forbes Tech у Львові віцепрем'єр-міністр та міністром цифрової трансформації Михайло Федоров озвучив, що гранти для отримання вищої освіти, ефективна робота ректорів університетів і перегляд системи фінансування вищих навчальних закладів є визначальними чинниками, які сприяють трансформації системи вищої освіти в Україні. За його словами, першим етапом є утворення наглядових рад при ЗВО, які визначатимуть ректора. Також було підкреслено, що від ректора залежить встановлення KPI, формування команди менеджменту. Ця модель успішно функціонує в УКУ та інших вишах у США. Міністр також висловив ідею трансформації формули фінансування університетів, щоб надати їм фінансову підтримку не лише через бюджетні місця від держави. Серед нових критеріїв для надання фінансової підтримки він вказав залучення іноземних експертів, запуск нових спеціальностей, наукові досягнення, збільшення студентського контингенту та розвиток маркетингу. Крім цього, міністр пропонує впровадження грантів для напрямків, які наразі не є пріоритетними для держави, зокрема для юристів та економістів. За цією концепцією, кращі випускники, обираючи такі спеціальності, отримуватимуть гранти для вибору навчального закладу [42].

Враховуючи динамічну інтеграцію України у сучасний освітній простір Європи, важливим залишається вивчення англійської мови. Згідно із законопроектом щодо застосування англійської мови в Україні, що пройшов перше читання в парламенті, вищі навчальні заклади будуть мати можливість приймати рішення щодо викладання більшості предметів англійською мовою, незалежно від рівня володіння нею студентами [43].

Метою цього законопроекту є активне впровадження англійської мови в суспільне життя та створення сприятливих умов для її опанування громадянами України. У законопроекті передбачена необхідність відповідної ідентифікації предметів, які можна вивчати англійською мовою, в описі освітньої програми під час вступу. Також, після прийняття законопроекту, отримання ОР «Магістр» на основі ОР «Бакалавр» вимагатиме обов'язкового складання вступного іспиту з англійської мови. У порівнянні з попередніми опціями, коли заклади вищої освіти могли визначати викладання всіх предметів англійською мовою за умови, що всі студенти, які вивчали ці предмети, володіли англійською мовою, новий законопроект адаптивно розширює це право і знімає обов'язок вільного володіння англійською мовою всіма студентами [44].

Повномасштабне вторгнення росії викликало серйозні збитки для всіх сфер економіки України, включаючи вищу освіту. Загальні збитки у сфері вищої освіти оцінюються у \$3,872 млрд. Нематеріальні втрати включають в себе відтік науковців та викладачів за кордон, а також неможливість забезпечити повноцінний освітній процес для збереження життя та здоров'я його учасників. Разом з цим, з урахуванням підтримки від міжнародних партнерів для відновлення української економіки та виділення фінансових ресурсів, а також значної кількості грантових проєктів, відкриваються нові можливості для прискореної трансформації сфери вищої освіти та повноцінного включення в Європейське освітнє середовище [45].

У зв'язку із агресією рф проти України, Міністерство освіти має намір впровадити пілотні військові кафедри у ЗВО. З вересня 2024 року вони будуть

відповідальні за базову військову підготовку для всіх зацікавлених студентів. Студенти військових кафедр отримують три аудиторні кредити ЄКТС та зможуть здобути військово-облікову спеціальність «Стрілець», проходячи курси тактичної медицини, базової стрільби та інші. Пілотним проектам планують дати старт з настанням нового навчального року [46].

Систему військової освіти трансформують відповідно до стандартів НАТО:

- Міністерство оборони України планує сертифікацію військової освіти згідно із стандартами НАТО.
- Процес починається з вересня 2026 року в рамках Концепції трансформації системи військової освіти за стандартами НАТО.
- Реалізація концепції розпочнеться 1 вересня 2023 року.
- Планується впровадження спільної підготовки Збройних Сил України з іншими складовими Сил оборони України.
- Також передбачено створення єдиної та інтегрованої системи освіти для підготовки особового складу Сил оборони на основі курсів лідерства L1-L5 та ін. [46].

У Харкові триває будівництво нової підземної школи, призначеної для прийому 900 учнів у традиційному форматі навчання. Про це інформує мер Харкова, Ігор Терехов, акцентуючи на тому, що школа стане першим сучасним бомбосховищем в Індустріальному районі, де учні матимуть можливість безпечно навчатися у традиційному форматі. За словами мера, кількість учнів у метрошколі збільшилася більше, ніж удвічі з початку року. Наразі в метрошколі навчається 1 860 учнів, проте можливості підземки вже вичерпуються. Мер також зазначив, що разом із будівництвом підземної школи в Індустріальному районі міська влада розробляє відповідну документацію і вивчає земельні ділянки для розпочатку будівництва аналогічних захисних споруд і в інших частинах Харкова [47].

Підсумовуючи вищезазначене, можна говорити про те що наразі є як сильні, так і слабкі сторони, а також триває постійний пошук нових способів впровадження інноваційної політики в освіті, сприяючи її сталому та ефективному розвитку.

2.3. Діджиталізація та цифрова трансформація освіти в Україні

В умовах сучасної євроінтеграції та цифрової трансформації освітній напрям України піддається постійним змінам і розвитку. Основні стратегії реформування освіти формуються на основі вимог і потреб сучасного світу, а також врахування міжнародних стандартів і рекомендацій. Одним з ключових викликів, що стоять перед освітньою системою України, є необхідність адаптації до вимог цифрової ери. Масштабування використання інформаційних технологій та їх вплив на суспільство визначають потребу в новій моделі освіти, яка має адекватно відповідати специфіці цифровізації в цілому. Відповідно, освітня політика України повинна бути націлена на інноваційний розвиток, що забезпечує якісне навчання та відповідає вимогам міжнародного ринку праці [48].

Зрозуміло, що слід акцентувати увагу на впливі цифровізації на установи та практики системи освіти, враховуючи, що освіта, через постійний ріст масштабів та темпу соціальних змін, фактично перетворюється на ключову сферу соціального життя. Можна згодитися з тим, що разом із цифровізацією і завдяки їй суспільство переживає четверту освітню революцію. Процес цифровізації викладання та навчання потребує створення технічної інфраструктури, а також дидактичних консультацій для вчителів і учнів з метою забезпечення ефективної цифрової основи. Університет можна розглядати як ключовий простір для впливу цифровізації на трансформацію вищої освіти [49, с.6].

Діджиталізація освітньої сфери в Україні – це процес впровадження та використання цифрових технологій з метою поліпшення якості навчання та ефективного управління освітніми процесами. Головною метою цього напрямку є

забезпечення доступності сучасної та інноваційної освіти для всіх верств населення та підготовка студентів до викликів цифрової ери.

За словами D.Kergel «Процес цифровізації змінює засоби масової інформації, на яких базуються процеси навчання. У вищій освіті цифровізація дозволяє забезпечити децентралізоване навчання, орієнтоване на дію та продукт навчання. Для впровадження такого сучасного, цифрового навчання необхідно розвивати науково обґрунтовані підходи до викладання та навчання в цифровому світі. Цей виклик вимагає відповідних теоретичних, епістемологічних та етичних основ, а також орієнтованого на практику методи» [50].

Однією з ключових складових діджиталізації освітньої сфери є впровадження електронних систем управління навчальним процесом, що спрощує адміністративні процедури, забезпечує зручний доступ до інформації для студентів, викладачів і батьків. Іншим важливим аспектом є використання електронних підручників та онлайн-ресурсів, що робить навчальний матеріал більш доступним і динамічним. Використання відкритих онлайн-курсів, вебінарів та інших інтерактивних форматів дозволяє студентам отримувати знання в будь-якому місці та у будь-який час. Електронні тести та системи аналізу успішності студентів роблять оцінювання більш об'єктивним та ефективним. А також, використання віртуальної реальності та інших інноваційних технологій може зробити навчання більш захоплюючим та ефективним. Діджиталізація також впливає на підготовку вчителів, оскільки вони повинні бути компетентними у використанні сучасних технологій для оптимізації навчального процесу. Програми підвищення кваліфікації та навчання для вчителів стають актуальними у контексті діджиталізації освіти.

Однак разом із перевагами діджиталізації приходять виклики, такі як проблеми кібербезпеки, нерівномірність доступу до технологій та відсутність стандартів щодо використання цифрових ресурсів у навчальних закладах.

Для успішної цифрової трансформації освіти важливо використати всебічний підхід до застосування цифрових технологій. Ключовими елементами цього

підходу є професійний розвиток педагогічних працівників та створення сприятливого середовища для їхньої роботи. Основною метою цифровізації освіти є підвищення якості навчання та розвиток інноваційної компетентності учнів. Цифрові технології можна використовувати для створення нових освітніх матеріалів, що забезпечують більш ефективний навчальний процес. Також вони дозволяють індивідуалізувати навчання, надаючи можливість враховувати особисті потреби кожного учня. Використання цифрових технологій сприяє розвитку критичного мислення, креативності та комунікативних навичок [51].

Цифрова трансформація може сприяти оптимізації роботи вчителів та управління навчальним закладом. Застосування спеціалізованого програмного забезпечення для автоматизації планування уроків, ведення журналу та звітності, а також взаємодії з батьками учнів може звільнити час для творчої роботи та впровадження інновацій. Разом з цим, впровадження цифрових технологій в освіту пов'язане із суттєвими витратами, як фінансовими, так і трудовими. Крім того, для успішної цифрової трансформації необхідно вирішити ряд інших проблем, пов'язаних з інфраструктурою, доступністю ПО та іншими аспектами [52].

Однією із технологій, яка стає все більш популярною, є використання онлайн-платформ і навчальних порталів для впровадження дистанційного навчання. Це особливо актуально в сучасному контексті, коли багато людей змушені працювати та навчатися віддалено через пандемію COVID-19 та повномасштабне вторгнення. Завдяки таким інструментам вчителі можуть забезпечити учням можливість навчатися з будь-якого місця з доступом до мережі Інтернет [53].

Цифрова трансформація освіти може сприяти створенню нових форм і методів навчання, які більш ефективно залучають учнів до навчального процесу та підвищують їх мотивацію. Одним із позитивних аспектів використання цифрових технологій в освіті є можливість індивідуалізації навчання. За допомогою різноманітних електронних засобів навчання студенти можуть вчитися у своєму власному темпі та повторювати матеріал за потреби [54].

За даними офіційного сайту МОН, цифрова трансформація в галузі освіти і науки є систематичною працею над створенням екосистеми цифрових рішень у цих сферах. Цей процес включає формування безпечного електронного освітнього середовища, забезпечення необхідної цифрової інфраструктури для установ і закладів освіти та науки, підвищення рівня цифрової компетентності, трансформацію процесів та послуг за допомогою цифрових інструментів, а також автоматизацію збору і аналізу даних. Процес цифровізації реалізується в даний час за трьома основними напрямками. (рис. 2.2.) [55].

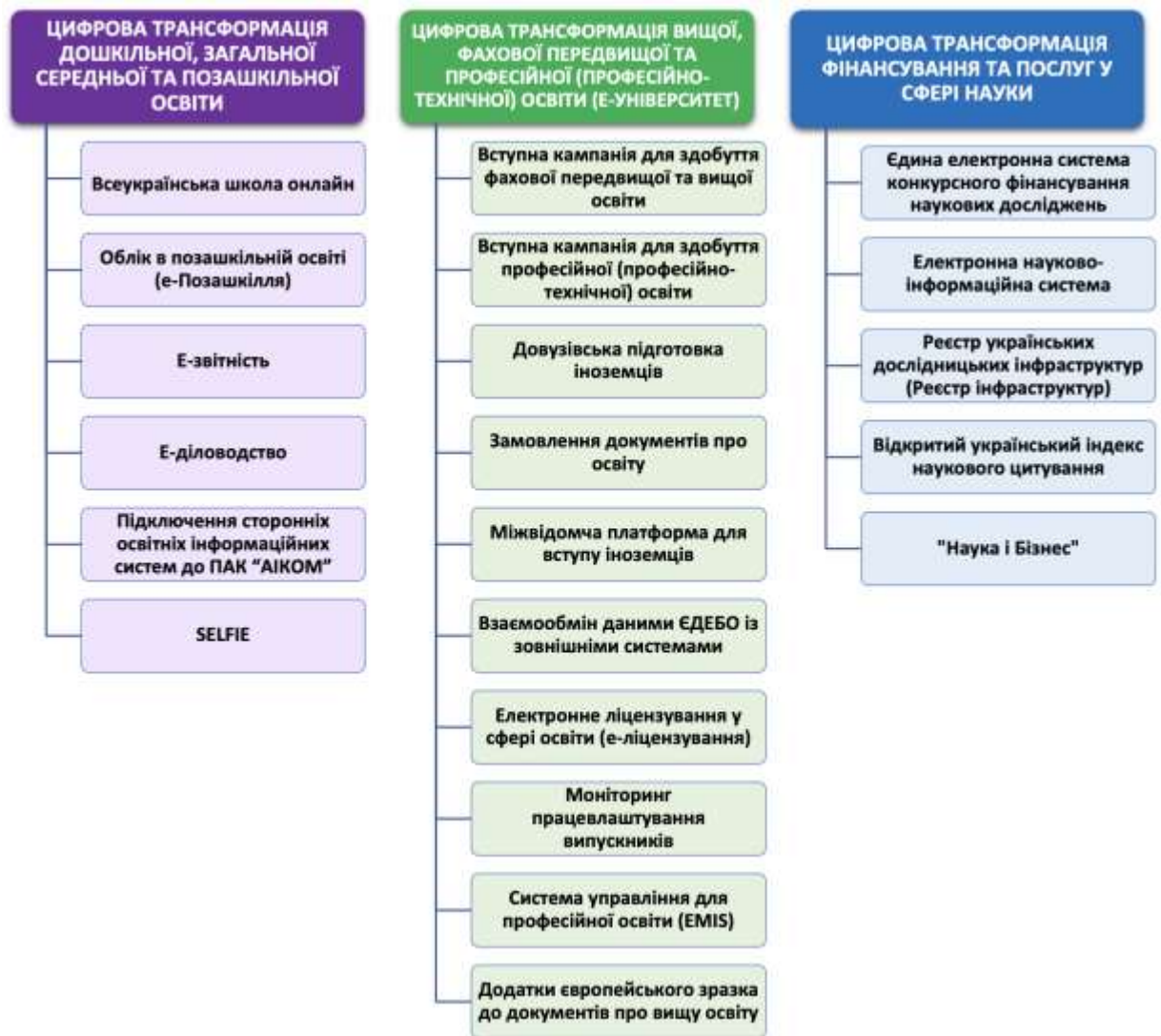

Рис. 2.2. Узагальнено автором на основі інформації з офіційного сайту Міністерства освіти і науки України [55]

За даними, які наведені на офіційному веб-сайті Міністерства освіти і науки України, на першій панельній дискусії, під керівництвом заступника міністра освіти і науки України з питань цифрового розвитку Дмитра Завгороднього, обговорювалися питання щодо стану та розвитку цифрової освіти в Україні.

З початку повномасштабного вторгнення, 1,5 мільйона дітей щодня відвідували дистанційне навчання, але передбачається, що ця кількість зменшиться. Наразі понад 500 тисяч українських дітей навчаються дистанційно за кордоном, а ще 1,2 мільйона обрали змішаний формат навчання, комбінуючи онлайн-офлайн заняття. Враховуючи потребу забезпечення засобами для дистанційного навчання, гаджети стали необхідністю, але не всі учні мають особисті пристрої для навчання. У поточному році 35 тис. учнів отримали гаджети, і ще близько 30 тис. очікують на їхнє отримання. Протягом останніх двох років 158 585 вчителів отримали електронні пристрої, але ще 80 тис. вчителів потребують їх.

Платформа *«Дія.Освіта»* надає можливості для створення тестів, інтерактивних симуляторів, освітніх серіалів і вебінарів, охоплюючи приблизно 50 професій та дозволяючи користувачам створювати власну траєкторію навчання.

Мобільний додаток для початкової школи *«Вивчаю — не чекаю»*, є безкоштовним інструментом для інтерактивного навчання учнів, який дозволяє працювати в будь-якому місці світу і не вимагає постійного інтернет-з'єднання.

Учасники ініціатив по підвищенню цифрової грамотності нараховують 22 тисячі освітян, які приєдналися до програми *«Безпечний простір в інтернеті»*, і понад 200 тисяч учасників проєкту *«Цифрові інструменти Google для освіти»*.

Проєкт команди Osvitoria REducation надає допомогу відновленню освітнього процесу, маючи на меті підготувати 11 тисяч учителів і місцевих тренерів.

Керівники Google for Education та EdEra розповіли про те, як використовувати штучний інтелект для підвищення ефективності навчання та обговорили тренди в освіті, визначаючи значущість аналітичного мислення та застосування ШІ в освітньому процесі. Аналітичне мислення є дуже важливою навичкою, яку можна

набути за допомогою штучного інтелекту. Також ШІ можна використовувати як вправу на фактчекінг — він часто генерує неточну інформацію. Також цей інструмент дозволить підвищити продуктивність та зекономити час на рутинних завданнях [56].

«Всеукраїнська онлайн-школа» є платформою для навчання учнів 5-11 класів у форматі дистанційного та змішаного навчання, а також для забезпечення методичної підтримки вчителів. Основна мета цієї школи полягає в забезпеченні кожному українському учневі та вчителю рівного, вільного та безоплатного доступу до високоякісного навчального контенту. Розробка платформи відбулася Громадською спілкою «Освіторія» за замовленням Міністерства цифрової трансформації України, Міністерства освіти і науки України, а також державної установи «Український інститут розвитку освіти», за підтримки Швейцарії в рамках Швейцарсько-українського проєкту DECIDE, що реалізується Консорціумом ГО DOCCU та PH Zurich [57].

iLearn є освітньою онлайн-платформою, яка надає безкоштовні навчальні відеокурси, вебінари та тести для всіх, хто має намір підготуватися та успішно пройти національний мультипредметний тест та зовнішнє незалежне оцінювання [58].

22 листопада 2023 року ГО «Освіторія» випустила серію безкоштовних онлайн-курсів з подолання освітніх втрат для вчителів і освітніх управлінців. Ці курси розроблені у рамках спільного проєкту «Наздоженемо: курс про подолання освітніх втрат» у співпраці з Дитячим фондом ЮНІСЕФ, Міністерством освіти і науки України, за підтримки Глобального партнерства заради освіти (GPE) та уряду Японії. Учителі та освітні управлінці матимуть доступ до необхідної інформації та інструментів для компенсації втрат знань на рівні конкретних предметів та навчальних закладів. Ця серія включає чотири онлайн-курси і вже доступна на платформі «О.університет» [59].

За інформацією офіційного сайту МОН України, в рамках Проєкту USAID «Кібербезпека» українські вищі навчальні заклади отримують приблизно 5 000 одиниць техніки та 4 000 ліцензій на програмне забезпечення загальною вартістю 2,5 мільйона доларів. Серед цього обладнання — сервери, комп'ютери, ноутбуки, проектори, системні блоки, роутери тощо [60].

Журнал Forbes Ukraine опублікував статтю *«Освітню «Мрію» запуснуть у 2024-му. Мінцифри показало інтерфейс застосунку»*. Застосунок буде рекомендувати освітні траєкторії для кожної дитини, враховуючи її освітній шлях та таланти. Запуск запланований на 2024 рік, і хоча у вересні 2023 року обіцяли випустити його для перших кількох шкіл, на кінець листопада вже розроблено мінімальний життєздатний продукт (MVP). Мрія буде надавати учням інформацію про оцінки та звіт про прогрес, батьки отримують інформацію про дитину, а також будуть вести моніторинг, наприклад, чи прийшла вона в школу чи знаходиться у безпеці. Проєкт отримає фінансування з бюджету, зокрема понад 142 мільйони гривень зі 2,5 мільярдів гривень, які Міністерство цифрової трансформації отримає у 2024 році. Зазначено, що подібний проєкт на державному рівні ще не був реалізований, аналогічна ініціатива розгортається в Південній Кореї [61].

Висновки до розділу 2

1. Законодавство, що регулює інноваційний розвиток освіти в Україні, є доволі широким, але, водночас, недосконалим. Інноваційний розвиток освітньої сфери регулюється значною кількістю правових інструментів, які інколи не доповнюють, а суперечать один одному. Крім того, більшість положень мають виключно декларативний характер, через що і створюється дисонанс — хоча більшість НПА і є прогресивними та мали б бути ефективними, але їх основні положення не виконуються.

2. На основі скринінгу державної політики та оцінки ефективності державного регулювання інноваційного розвитку освіти можна визначити ключові аспекти та тенденції. Гнучкість та адаптивність політичних стратегій є важливим елементом успішного регулювання інновацій, спрямованих на покращення освітньої системи. Варто зазначити, що під час війни в Україні спостерігається активне впровадження освітніх інновацій для забезпечення неперервності навчання та підтримки освітнього процесу у складних умовах.
3. Діджиталізація та цифрова трансформація освіти є перспективними та необхідними напрямками для вдосконалення функціонування освітнього сегменту. Використання цифрових технологій дозволяє покращити доступність освіти, забезпечити індивідуалізацію навчання та розвивати нові методи викладання. Запровадження інноваційних педагогічних інструментів та цифрових ресурсів сприяє підвищенню якості навчання та розвитку цифрових навичок. При цьому важливо враховувати аспекти кібербезпеки та забезпечення доступності цифрового навчання для всіх верств населення. Цифрова трансформація в освіті є ключовим фактором для вирішення викликів сучасного світу та формування конкурентоспроможного суспільства.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ В СФЕРІ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

3.1. Перспективи державного регулювання інноваційного розвитку освітньої сфери в Україні

В сучасному світі, де технології та інновації швидко трансформують усі сфери життя, розвиток освіти стає ключовим фактором стратегічного успіху держави. Якість освіти та інноваційні підходи у сфері навчання визначають не лише соціально-економічний прогрес, а й конкурентоспроможність країни на міжнародній арені. У цьому контексті, важливо не лише аналізувати сучасний стан освітньої системи, а й прогнозувати перспективи державного регулювання інноваційного розвитку освітньої сфери в Україні. Розгляд основних перспективних технологічних та стратегічних тенденцій, що будуть формувати майбутнє української освіти, допоможе визначити вектор руху подальших реформ в цій сфері.

На думку І.Коваленко, пріоритетами України у напрямку інноваційного розвитку є:

- Поліпшення законодавчо-правової бази щодо інновацій та інвестицій.
- Об'єднання зусиль законодавців, урядового, наукового та бізнес-секторів суспільства для вирішення методологічних, стратегічних і тактичних питань, пов'язаних із перетворенням національної інноваційно-інвестиційної системи.
- Розробка стратегії інноваційного та інвестиційного розвитку України перед викликами глобалізації, що відкриває перспективи для впровадження інноваційної моделі розвитку країни та забезпечення її конкурентоспроможності.

- Розробка ефективної фінансової стратегії для підтримки інновацій.
- Створення сприятливих умов для новаторів та підтримка інноваційної діяльності підприємств [20].

Карзун І.Г. у своїй роботі виділяє такі складові вдосконалення механізму державного регулювання інновацій в сфері освіти:

1. **Фінансова** – через удосконалення контролю за системами перерозподілу ресурсів, нормування, кредитування, автономізація та створення як державного партнерства так і співпраці з недержавними джерелами, зацікавленими в інноваційних змінах та орієнтованими на результат;
2. **Організаційна** – через збалансування ринків освіти та праці, зростання ефективності працевлаштування випускників, залучення державних систем заохочення, оптимізація структури доступних спеціалізацій, застосування інноваційних методів навчання, технологій наукового пошуку та систем управління якістю освіти;
3. **Кадрова** – переосмислення та переформування оплати на ринку науково-педагогічної праці, забезпечення постачання кадрових потреб як у ВНЗ так і в держапарат, підвищення кваліфікації освітян та оптимізація процесів міжнародного стажування та обміну й впровадження інновацій;
4. **Матеріально-технічна** – практична модернізація науково-матеріальної бази закладів освіти, закладання та оновлення сучасних наукових центрів, технопарків, лабораторій, науково-дослідних інститутів з використанням сучасних інноваційно-інформаційних технологій та залучаючи підприємницьку ланку, формуючи практичний вихід дослідження на внутрішній ринок;
5. **Науково-дослідна** – підтримка ініціатив ВНЗ із залучення інноваційних технологій, стимулювання участі ВНЗ у грантах, інноваційних проектах, світових форумах та рейтингах, заохочення до підвищення цитованості наукових праць державних науковців;

6. **Міжнародна** – підтримка, захист, стимуляція та заохочення академічної мобільності як студентів так і викладачів, залучення до світового обміну інноваційних впроваджень, експорт освітніх послуг та міжнародна освітньо-наукова співпраця [62].

Для реалізації системних змін, що надають інноваційному розвитку освіти якість, інвестиційний потенціал, доступність, безперервність підґрунтям є спеціальні напрями та принципи освіти. Сірій Є.В. серед таких принципів та напрямів виділяє: розвиток освіти на випередження; проектування інноваційного розвитку; суспільної участі та освітньої відвертості; безперервності та стратегічного інвестування; інноваційності освітнього середовища [62].

Принцип розвитку освіти на випередження виступає як відповідь на запит соціально-економічного розвитку та має на меті швидку видозміну та трансформацію системи освіти задля підготовки кадрів у системі інноваційного середовища. Принцип проектування вимагає далекоглядного та перспективного планування стратегії інноваційного розвитку із залученням прикладів високорозвинених країн та перекваліфікованих сучасних кадрів. Принцип відвертості освіти та суспільної участі передбачає «досягнення суспільної згоди», в центрі якої – взаємозобов'язання щодо популяризації та розвитку інноваційних освітніх процесів серед бізнесу, громадських організацій, влади, професійних-технічних освітніх одиниць та суспільства.

Разом з цим, наявні певні перепони, які гальмують або унеможливають ефективний розвиток освітньої сфери. Це обмеження та непослідовності в нормативно-правовій базі, які ускладнюють впровадження інновацій в освіті, недостатнє фінансування, неефективне використання ресурсів, відсутність чіткої координації та спільної стратегії між стейкхолдерами, брак належної підтримки та навчання освітян, технологічні виклики, опір системним змінам. Ці фактори становлять загрозу для ефективної імплементації інновацій [62].

Як вважає В.В. Супрун, деяка неповнота в законодавчих та підзаконних актах, які регулюють різні аспекти освіти, відображається у неврахуванні змін в економіці та суспільстві, застосуванні залишкового фінансування та падінні соціального статусу працівників освіти та науки. Втрата привабливості викладацької діяльності визначається факторами, які ускладнюють вирішення наявних проблем та формування згуртованої науково обґрунтованої державної політики з розвитку освіти. Важливим кроком у подоланні цих проблем є децентралізація системи освіти, регіоналізація та оптимізація управління, що сприятиме ефективній співпраці між освітньою системою, владою та громадою, спрямованою на покращення якості життя громадян [16].

Разом з цим, варто розглянути впровадження інновацій в освіту через призму фінансової складової, адже, як відзначає С.В. Майстро, за час незалежності України показники фінансування освіти та науки, визначені законодавством, жодного разу не були реалізовані. На жаль, держава продовжує розцінювати витрати на освітню сферу у вигляді елемента соціальної політики, а не інвестування у людський капітал, що може спричинити загрози інноваційному розвитку України [63].

Згідно роботи Т.Р. Масляк, наразі присутній неефективний фінансовий моніторинг серед різнорівневих та різноформатних закладів освіти. Державне регулювання даного питання має достатньо недоліків, а «система єдиної тарифної сітки» не дозволяє створити систему преміальних заохочень та нагород за професійні навички. Тому створення автономії в даному питанні для ВНЗ дозволяє не лише вийти з формату «державної установи» зі збереженням тарифних, митних та податкових умов, укладати та затверджувати власні кошториси, виставляти відповідно ним рівень заробітної плати та регулювання чисельності науково-освітніх працівників, але і дозволяє оптимізувати створення осередків міжнародної співпраці із залученням іноземних викладачів, започаткування стартапів та бізнес-проектів із утворенням і використанням сталих фондів [9].

І.Г. Карзун пропонує виділити пріоритетні напрями удосконалення фінансування інноваційного розвитку системи ЗВО України на рівні різних підсистем (рис 3.1.) [62].

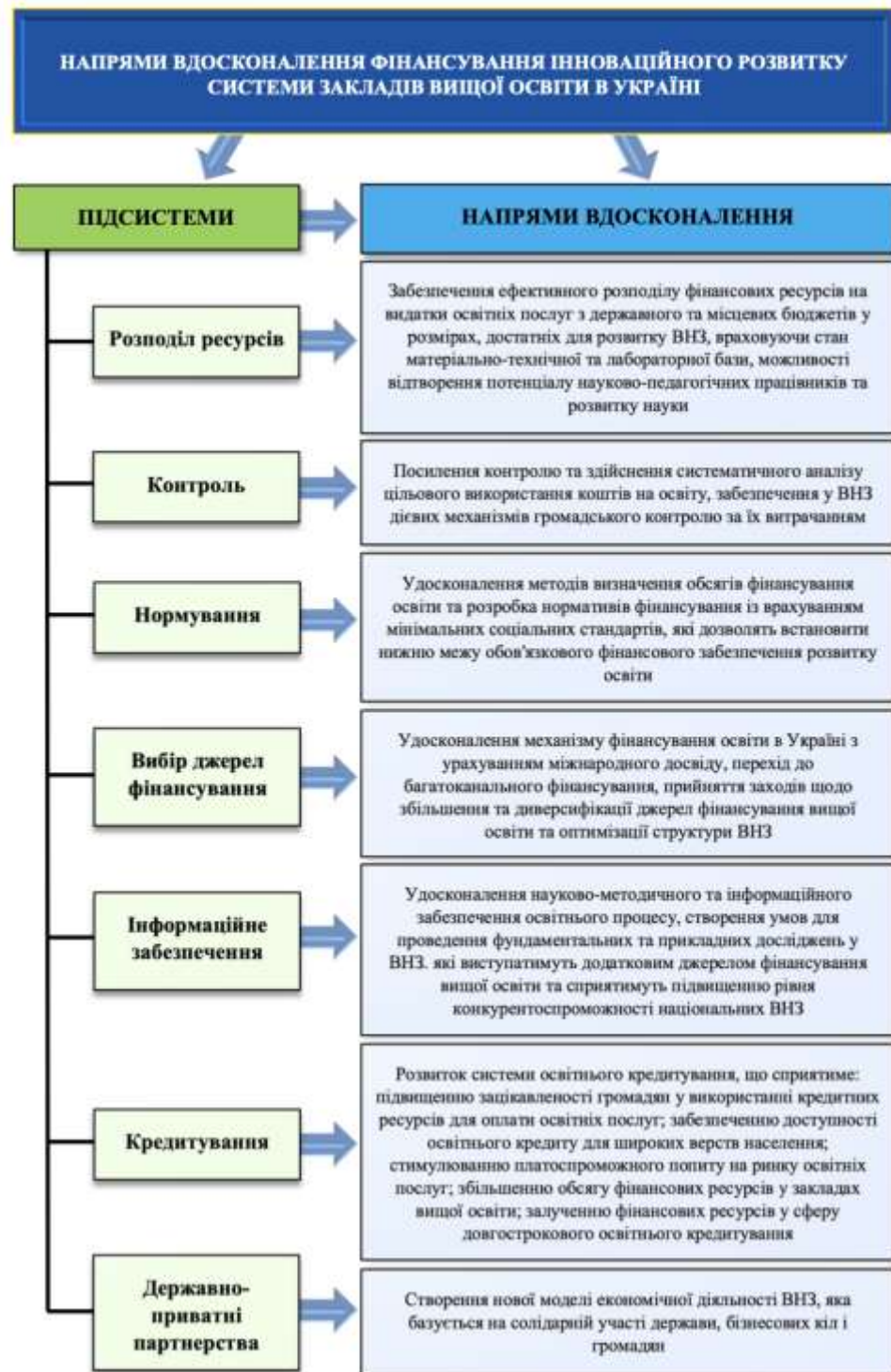

Рис. 3.1. Напрямки вдосконалення фінансування інноваційного розвитку системи ЗВО України [62]

Згідно багаторічних досліджень С.В. Майстро, для ефективного розвитку інноваційного потенціалу України важливо сприяти співпраці з Європейським Союзом у галузі освітньо-наукових та інформаційно-технологічних ініціатив. Цього можна досягти через створення спільного інформаційного простору для міжнародного трансферу технологій та уведення організаційно-правових заходів для спільного використання інноваційної інфраструктури. Такий підхід сприятиме укріпленню міжнародної співпраці України та ЄС в галузі науково-технічного співробітництва та інноваційного розвитку. Орієнтуючись на досвід розвинутих європейських країн, рекомендується трансформувати програми мобільності наукових кадрів та субсидування НДДКР в комплексні ініціативи для стимулювання співпраці між дослідницькими центрами, університетами, підприємствами та компаніями. Цей підхід вважається ефективним механізмом державного регулювання інноваційного розвитку України. Створення інноваційних кластерів, спрямованих на об'єднання різних суб'єктів інноваційної сфери, розглядається як перспективна стратегія. Кластерні стратегії спрямовані на формування спеціалізованих мереж знань та інноваційних кластерів, визнаючи важливість взаємодії та об'єднання різноманітних суб'єктів інноваційної сфери для забезпечення спільних цілей та підвищення конкурентоспроможності країни в світовому інноваційному просторі [63].

Масляк Т.Р. зазначає [9], що наразі присутня певна прогресивна трансформація як у системі регулювання так і в освітній сфері загалом і стосується насамперед:

- за рахунок ефективного застосування інноваційних технологій відбувається активне підвищення якості освіти, що є наслідком співпраці закладів освіти, суспільства і держави;
- орієнтація на принципи Болонської декларації стосовно підвищення результативності державного управління у сфері освіти;

- внесення та переосмислення інновацій в різноманітні ланки та елементи освітнього процесу для формування інформаційно-інноваційного середовища, що відповідає сучасному запиту суспільства [64].

Будь-які кризові ситуації в державі обов'язково впливають на дієвість та якість подолання негативних наслідків різних сфер діяльності суспільства. При подібних переламних ситуаціях руйнуються схеми та зв'язки не лише в освітній програмі окремої установи, але і системі освіти загалом. Тому для пристосування в кризових умовах та подолання наслідків негативного впливу доконче зростає потреба у надходженні кваліфікованих кадрів науково-педагогічної та управлінської діяльності. Згідно цього, логічним є впровадження інноваційного менеджменту закладів вищої освіти, без якого процес трансформації та адаптації інновацій європейської сучасної освіти в Україні є неможливим. Застосування інноваційних впроваджень орієнтує спрямованість освітнього процесу на результат і дозволяє політиці державного регулювання освітнього процесу в Україні більш ефективно розподіляти пріоритети на: підвищення якості та безперервності освіти, впровадження засобів та процесів науково-технічного прогресу, формування та переорієнтації механізмів залучення небюджетних активів, підвищення кваліфікації та професіоналізму працівників освітньої сфери, інтеграція внутрішньодержавної освіти із науково-педагогічним середовищем європейського та світового значення [9].

Як відзначає В.В. Супрун, проблема формування ефективної системи управління розвитком освіти нині є однією з ключових у контексті сучасних соціально-економічних трансформацій. Це включає в себе розробку та впровадження механізмів управління, залучення громадськості до ухвалення рішень щодо модифікації методологічних підходів, змісту та технологій навчання молоді, орієнтованих на успішну професійну діяльність в умовах сучасного ринку праці. Обґрунтування інноваційної моделі науково-методичного супроводу професійного розвитку, зокрема підвищення кваліфікації, педагогічних та

управлінських кадрів системи освіти, визнається однією з найзначущих в умовах сучасних трансформацій у суспільстві [16].

Говорячи про перспективи, варто навести загальну схему удосконалення регулювання інноваційного розвитку системи закладів вищої освіти України, запропоновану І.Г. Карзун (рис.3.2.) [62].

Рис. 3.2. Загальна схема удосконалення регулювання інноваційного розвитку системи закладів вищої освіти України [62]

Резюмуючи, прогнозування перспектив розвитку державного регулювання інноваційного розвитку освітньої сфери в Україні передбачає кілька ключових напрямків та тенденцій:

- **Інтеграція в європейський освітній простір.** З огляду на стратегічні цілі України в галузі європейської інтеграції, державне регулювання буде

спрямоване на гармонізацію освітніх стандартів і підготовку висококваліфікованих фахівців, сумісних з європейськими стандартами.

- **Розвиток інноваційних методів навчання.** Державне регулювання спрямоване на підтримку та стимулювання впровадження сучасних технологій та інноваційних методів навчання, що відповідають вимогам сучасного суспільства та ринку праці.
- **Створення гнучких освітніх програм.** Регуляторні органи будуть сприяти розвитку гнучких, адаптивних освітніх програм, які враховують індивідуальні потреби та можливості студентів.
- **Збільшення інвестицій у освіту та дослідження.** Прогнозується збільшення державних інвестицій у галузь освіти та науково-дослідних робіт з метою створення сприятливого середовища для інновацій та розвитку нових технологій.
- **Розвиток партнерств з бізнес-сектором.** Державне регулювання буде спрямоване на поглиблення співпраці між освітніми установами та підприємствами для підготовки кадрів, які відповідають вимогам ринку праці.
- **Зростання ролі соціальних ініціатив.** Прогнозується збільшення уваги до соціальних проектів у сфері освіти, що сприяє розвитку соціально відповідальних та активних громадян.
- **Підвищення ролі автономії вищих навчальних закладів.** Прогнозується зростання автономії вищих навчальних закладів у прийнятті стратегічних рішень та розробці інноваційних програм.

Прогнозування враховує широкий контекст економічних, соціокультурних та політичних змін, спрямованих на покращення якості освіти та підготовки конкурентоспроможних кадрів для розвитку України в умовах глобальної конкуренції.

3.2. Вдосконалення механізмів державного регулювання інноваційного розвитку в освітній сфері України

Як справедливо зазначалося ще у Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року, що є актуальним і сьогодні, що управління сферою освіти має ґрунтуватися на інноваційних стратегіях, які відповідають принципам сталого розвитку. Суттєвою частиною цього процесу є створення та моніторинг сучасних освітніх проєктів. Надалі, необхідно розвивати модель державно-громадського управління в освіті, де особистість, суспільство та держава виступають рівноправними партнерами. Важливим завданням є створення гнучкої та ефективної системи державного регулювання інноваційного розвитку освіти. Ця система, спрямована на стратегічне управління, має гарантувати інтенсивний розвиток та високу якість освіти, орієнтовану на задоволення потреб держави, регіону та індивіда. Станом на момент формування стратегії зазначалися наступні рекомендації для ефективного державного регулювання інноваційного розвитку освітнього ландшафту України:

- Застосування професійного підходу під час відбору та призначення керівників навчальних закладів та управлінських органів освіти;
- Розробка комплексу заходів, включаючи науково-методичні та фінансово-економічні аспекти, для впровадження принципів автономії в закладах освіти, розширення їхніх повноважень та фінансово-економічної самостійності;
- Подолання бюрократизації в управлінні освітою, удосконалення порядку перевірок та звітності у навчальних закладах;
- Професійна підготовка компетентних менеджерів для системи освіти, формування нового покоління управлінців з системним мисленням, здатних діяти ефективно в різних сферах, зокрема в умовах кризових ситуацій, та приймати компетентні управлінські рішення;

- Впровадження нових, ефективних форм підвищення кваліфікації керівників освіти;
- Розвиток автоматизованих систем управління в освітній галузі. Особливо важливо запровадити ефективні механізми та інструменти для реалізації стратегії регіонального розвитку, орієнтуючись на інноваційний розвиток, базуючись на кращих стандартах та практиках Європейського Союзу.

Відтак, система стратегічного управління розвитком освітньої галузі передбачає реалізацію стратегічних заходів на національному, регіональному та муніципальному рівнях, на кожному з яких визначається перелік адміністративних, фінансово-економічних, та інших інструментів, ресурсного забезпечення, що сприятимуть ефективності державного регулювання освітньої галузі. Цілком очевидно, що усі етапи робіт щодо інноваційного розвитку освітньої галузі на засадах стратегічного управління повинні забезпечуватися відповідним науково-методичним супроводом, що потребуватиме залучення до цих процесів інституцій.

Наша авторська пропозиція, яка є менш масштабною, але також надзвичайно важливою, стосується діджиталізації діяльності ЗВО України та потребує фінансової, правової та організаційної підтримки держави. Як було неодноразово відмічено, останні 2-3 роки спостерігається активна діджиталізація суспільства: користування громадянами України різноманітними цифровими послугами, зокрема корисними функціями застосунку ДІЯ, порталами електронних послуг, активне використання ЕЦП (зараз – КЕП), завантаження значної кількості інформації в ЄДЕБО (якщо говорити конкретно про освіту) і т.д. Але, незважаючи на це, в освітній сфері все ще спостерігається тенденція гальмування низки важливих процесів, у зв'язку з відсутністю ефективної централізованої системи (сайту/застосунку) електронного документообігу.

Наразі майже кожен крок освітянина супроводжується необхідністю підпису документів (працевлаштування, звільнення, довідка з місця роботи, навантаження, відомості, робочі програми дисциплін, освітні програми навчальні плани, тощо) –

все це має бути роздруковано, завірено та підписано фізично певною кількістю осіб. Але враховуючи простоту та швидкість процедури отримання КЕП, немає проблеми з часом повністю перейти до електронного документообігу, але як це зробити максимально централізовано, ефективно та дієво? Як відмовитися від паперової документації, архівів, підписів, печаток, які підтверджують оригінальність документу? А головне як захистити електронні версії документів, де містяться не лише публічні, а й конфіденційні дані, від несанкціонованого доступу?

Саме тому виникла ідея створення єдиного офіційного сайту/застосунку для реалізації ефективного та безпечного електронного документообігу ЗВО України.

За допомогою цього сайту/застосунку співробітники ЗВО матимуть змогу оперативно обмінюватися документами з подальшим накладанням КЕП, незалежно від свого місцезнаходження. Даний сайт/застосунок дозволить поширити практику впровадження електронного документообігу в ЗВО, суттєво полегшить процедуру обміну документами, буде централізованою «хмарою» для акумуляції усієї необхідної документації.

У результаті успішного виконання проєкту співробітники ЗВО матимуть змогу швидко, ефективно та безпечно обмінюватися документами для накладання КЕП; оперативно відправляти/отримувати підписані електронним підписом документи у відповідні структурні підрозділи ЗВО, незалежно від фізичного місцезнаходження співробітників того чи іншого відділу; отримають можливість безпечного та тривалого зберігання документації в електронному форматі; зникне необхідність зберігання великої кількості документації в паперовому вигляді; з'явиться можливість отримати необхідну довідку чи документ без залучення довірених осіб, знаходячись у будь-якому куточку світу.

У майбутньому можливе розширення функціоналу сайту/застосунку, додавання нових можливостей для максимальної діджиталізації адміністративної діяльності ЗВО України.

Загальні рекомендації щодо вдосконалення процесів державного регулювання інноваційного розвитку в освітній сфері України можуть включати такі аспекти:

- **Створення інноваційної Стратегії в освіті.** Розробка єдиної інноваційної Стратегії, яка б визначала конкретні цілі, завдання та інструменти для сприяння інноваційному розвитку в освітній сфері, а також враховувала інтереси стейкхолдерів, умови воєнного часу, перехід до цифрової ери та кардинальну зміну поглядів молоді на професію.
- **Розвиток механізмів співпраці між галузями.** Зміцнення взаємодії між освітнім сектором, галузями промисловості та бізнес-середовищем для спільної розробки інноваційних проєктів. Така взаємодія має підкріплюватися розробкою відповідних документів, які будуть регламентувати характер, частоту та завдання таких взаємодій.
- **Підтримка досліджень та розробок.** Збільшення фінансування та створення сприятливого клімату для досліджень та розробок в освіті, включаючи створення інноваційних педагогічних методик та технологій. Підтримка (організаційна та матеріальна) з боку держави зможе суттєво підвищити мотивацію та забезпечити стимули для виходу новаторів на якісно новий рівень.
- **Стимулювання впровадження інновацій в навчальних програмах.** Застосування інцентивів для вищих навчальних закладів, щоб вони активно впроваджували інноваційні методики та технології в свої навчальні програми. Варто зазначити, що світ змінюється дуже швидко і застосування застарілих ОП, читання неактуальних дисциплін та активна імітація освітньо-наукової діяльності абсолютно суперечить ідеям інноваційного розвитку.
- **Розвиток системи неперервної освіти та підвищення кваліфікації.** Створення системи, яка сприяє неперервному професійному розвитку педагогічних кадрів та стимулює їх участь у навчанні та тренінгах. Лише високопрофесійний вчитель або викладач, який йде в ногу з часом, завжди в

курсі останніх тенденцій в сфері освіти та дотримується принципу «навчання протягом життя» буде завжди затребуваним на ринку праці, а також буде надихати учнів або студентів до навчання.

- **Створення інфраструктури для інновацій в освіті.** Розвиток інфраструктури, що сприяє створенню та впровадженню інновацій в освіті. Освітнє середовище не закінчується класом або аудиторією, наразі існує можливість обладнання інтерактивних просторів (наприклад, класи віртуальної реальності, лабораторії симуляційних тренінгів, коворкінги, міні-заводи з 3д-принтингу). Звісно, це питання часу, людського капіталу для реалізації, а найважливіше – питання можливості залучення фінансових ресурсів.
- **Впровадження системи моніторингу та оцінювання.** Розробка ефективної системи моніторингу та оцінювання інноваційних проєктів в освіті для визначення їхньої ефективності та внеску в розвиток галузі. Безумовно, має функціонувати кваліфікований державний орган, який матиме всі необхідні компетенції для оцінки результатів впровадження освітніх інновацій. Залучення міжнародних експертів також стане чудовим рішенням для даного напрямку.
- **Залучення громадськості.** Залучення громадськості, стейкхолдерів, та представників галузі до процесу прийняття рішень щодо регулювання інновацій в освіті. Дуже важливим є можливість висловлення думок спільноти щодо тієї чи іншої інновації, адже погляд «зі сторони», зокрема, погляд потенційних роботодавців, може побачити перспективи або, навпаки, «провальність» ідеї.
- **Підтримка соціальних інновацій в освіті.** Сприяння розвитку та впровадженню соціальних інновацій, які враховують потреби та виклики сучасного суспільства.

Ці рекомендації мають на меті сприяти створенню ефективної та гнучкої системи державного регулювання інноваційного розвитку в освіті,

Підводячи ризику, важливо також зазначити кілька ключових аспектів важливості інноваційного розвитку освіти в умовах воєнного стану:

Адаптація до змін. Воєнні конфлікти швидко змінюють стратегії і технології. Інновації в освіті дозволяють швидко адаптувати зміст навчання та методику до сучасних вимог.

Розвиток критичного мислення. Воєнний час вимагає від громадян критичного мислення, швидкого прийняття рішень та ефективної реакції на надзвичайні ситуації. Інновації в освіті сприяють формуванню цих навичок.

Високотехнологічні знання. Сучасні військові конфлікти часто використовують високотехнологічне забезпечення. Модернізована освіта готує кваліфікованих спеціалістів, здатних ефективно використовувати сучасні технології в різних галузях.

Колективна робота та комунікації. Умови війни спричинюють важливість колективної роботи та ефективних комунікацій. Інноваційні підходи в освіті сприяють розвитку навичок співпраці та комунікації, що є ключовими у воєнному середовищі.

Підготовка лідерів. Інноваційні підходи в реалізації навчального процесу сприяють формуванню лідерських якостей, необхідних для управління великими групами людей, прийняття важливих рішень та вирішення складних завдань у воєнних умовах.

Інноваційний розвиток освіти у воєнний час є стратегічно важливим для забезпечення високого рівня підготовки суспільства до викликів, які можуть виникнути в умовах конфлікту чи загрози національній безпеці.

Висновки до розділу 3

1. Прогнозування перспектив розвитку державного регулювання інноваційного розвитку освітньої сфери в Україні виявляється важливим і складним завданням. На основі аналізу поточних тенденцій та врахування глобальних інноваційних стратегій, було визначено ключові аспекти, які визначатимуть

майбутнє української освіти. Зазначено необхідність активного впровадження інноваційних підходів, ефективної фінансової стратегії, а також сприяння створенню сприятливого середовища для розвитку новаторів та підприємництва в освіті. Державне регулювання має забезпечувати гнучкість та адаптивність до змін, щоб відповідати викликам сучасного світу та забезпечити сталість та високий рівень якості освіти в Україні в довгостроковій перспективі.

2. Загальні рекомендації щодо вдосконалення процесів державного регулювання інноваційного розвитку в освітній сфері відображають необхідність системного підходу та впровадження комплексу заходів. Основною вимогою є створення прозорої та гнучкої системи регулювання, яка сприятиме впровадженню інноваційних практик. Рекомендації включають у себе ефективне управління фінансовими ресурсами, посилення партнерства між державним, бізнес та науковими секторами, а також визначення конкретних механізмів підтримки ініціатив в сфері інноваційної освіти. Важливою частиною рекомендацій є також створення сприятливого середовища для створення та розвитку новаторських підходів, що сприятиме підвищенню якості освітніх послуг та забезпеченню сталого розвитку системи освіти в Україні.

ВИСНОВКИ

У магістерській проведено науково-теоретичне обґрунтування механізмів та інструментів державного регулювання інноваційного розвитку в освітній сфері України та розроблено практичні рекомендації щодо їх удосконалення. Здійснивши комплексний аналіз та детальний скринінг державного регулювання інноваційного розвитку освітньої сфери України, сформовано висновки та пропозиції, що знайшли своє відображення в контексті визначених у кваліфікаційній роботі цілей і завдань.

1. Досліджено сутність та завдання інноваційного розвитку в освітній сфері, що визначило основний контекст дослідження. Сутність інноваційного розвитку в освіті полягає у впровадженні новаторських підходів, ідей, технологій та методик з метою покращення навчального процесу, забезпечення якісної підготовки кадрів на запит вимог сучасного суспільства. Завдання інноваційного розвитку в освіті включають розробку та оптимізацію ефективних навчальних програм, модернізацію методичного забезпечення, використання сучасних технологій в навчанні, а також підготовку кваліфікованих педагогічних кадрів, здатних ефективно впроваджувати інновації в освітній процес. Ці завдання спрямовані на створення стимулюючого та високотехнологічного освітнього середовища. Такий підхід дозволяє не лише вдосконалити освітній процес, але й забезпечити випускників необхідними навичками та компетенціями для успішного функціонування у сучасному світі в умовах динамічної глобалізації.

2. Ідентифіковано основні механізми та напрямки державного регулювання інноваційного розвитку в освіті. Ці механізми включають в себе різноманітні інструменти адміністративного, нормативно-правового, фінансово-економічного та організаційного впливу на систему освіти. Щодо напрямків, вони включають в себе стратегічні плани, програми та ініціативи, спрямовані на розвиток інновацій у навчальному процесі, впровадження новітніх технологій, підвищення якості освіти та забезпечення відповідності освітніх систем потребам сучасного суспільства

3. Розкрито світовий досвід державного регулювання інноваційного розвитку в освітній сфері. Цей аналіз включав системний огляд різних країн, де вивчалися та порівнювалися їхні підходи, стратегії та результати у галузі інновацій в освіті. Ми ретельно розглянули кращі практики країн з передовими освітніми системами, враховуючи їхні методи впровадження та підтримки інновацій у навчальних програмах. Під час аналізу акцентували увагу на ефективних стратегіях фінансування, стимулюванні та підтримці інноваційних ініціатив, а також взаємодії між урядовими і неурядовими структурами. Отримані висновки та рекомендації базуються на цьому широкому обсязі інтернаціонального досвіду, що дозволяє нам визначити оптимальні підходи та адаптувати їх до контексту розвитку освіти в Україні.

4. Проаналізовано та проведено скринінг нормативно-правового забезпечення в напрямку державного регулювання освітніх інновацій дозволив виявити ключові аспекти, які потребують уваги та подальшого вдосконалення. Проведено ґрунтовний аналіз чинних нормативних актів, законів, постанов та інших правових документів, що стосуються сфери освіти та інновацій, що дозволило виявити ключові аспекти, які можуть впливати на розвиток інновацій в освіті. Оцінка правового середовища є важливим етапом у формуванні сприятливого клімату для розвитку інновацій і підвищення якості освіти.

5. Висвітлено ключові державні стратегії, пов'язані з інноваційним розвитком в освіті, що надало основу для аналізу та оцінки їх впливу на систему освіти в Україні. Однією з таких стратегій є впровадження сучасних навчальних програм, спрямованих на розвиток критичного мислення, творчих навичок та адаптивної компетентності студентів. Ще однією стратегією є модернізація методичного забезпечення, враховуючи нові педагогічні підходи та технології. Також була розглянута стратегія залучення сучасних технологій в навчання. Інтеграція цифрових інструментів, віртуальної реальності та інших інноваційних технологій спрямована на підвищення ефективності та доступності освітнього процесу. Ці

стратегії визначають шлях для створення сучасної та конкурентоспроможної системи освіти в Україні.

Проведено аналіз та оцінку ефективності інноваційних програм та проєктів в освітній сфері, з урахуванням їхнього внеску у розвиток освіти та суспільства в цілому. Ми ретельно дослідили результати та досягнення конкретних ініціатив, а також їхній внесок у вирішення освітніх та суспільних проблем. Під час аналізу зверталася увага на різноманітні аспекти, такі як підвищення якості освіти, розвиток ключових компетенцій учнів, підтримка науково-дослідницької діяльності, адаптабельність до змін суспільних та технологічних тенденцій. Особлива увага приділялася взаємозв'язку інноваційних програм із стратегічними цілями освітньої системи, а також їхньому впливу на підготовку кваліфікованого персоналу та формування інтелектуального капіталу суспільства.

6. Обґрунтовано роль діджиталізації та цифрової трансформації у контексті інноваційного розвитку в освіті. Визначена роль діджиталізації та цифрової трансформації в контексті інноваційного розвитку освіти представляє собою суттєвий і стратегічний аспект, який визначає та впливає на сучасні та майбутні тенденції в освітній сфері. По-перше, в цифровій епохі діджиталізація дозволяє інтегрувати технології в освітні процеси, що сприяє створенню більш динамічного та інтерактивного середовища навчання. Застосування сучасних засобів та платформ допомагає покращити якість освіти, забезпечуючи доступ до актуальної інформації та ресурсів. По-друге, цифрова трансформація в освіті забезпечує розвиток цифрових навичок та компетентностей, що є ключовим елементом підготовки до сучасного інформаційного суспільства. Інтерактивні методи навчання, використання віртуальної та доповненої реальності сприяють активній участі учнів у навчальному процесі. По-третє, це також розширює можливості дистанційного навчання та електронних ресурсів, роблячи освіту більш доступною та гнучкою.

7. Визначено перспективи розвитку державного регулювання інноваційного розвитку освітньої сфери в Україні з урахуванням сучасних викликів та можливостей. При цьому враховано ряд сучасних викликів та можливостей, що визначають та формують найбільш важливі напрямки у цьому контексті: гнучкість та адаптивність (врахування швидкого розвитку технологій та постійних змін у суспільстві, які вимагають гнучкості та адаптацій з боку освітньої системи); цифрова трансформація (розвиток цифрових технологій і впровадження цифрових інструментів у навчальний процес, що сприяє покращенню доступу до освіти та розширює можливості навчання за межами традиційних класних кімнат); глобальна співпраця (зміцнення міжнародної співпраці та обміну досвідом між освітніми установами, щоб використовувати найкращі практики та впроваджувати їх національному рівні); фінансова підтримка (розробка ефективних стратегій фінансової підтримки інновацій в освіті, включаючи привабливі фінансові інcentиви для шкіл, вчителів та інших учасників освітнього процесу; стейкхолдерська участь (активна участь різних стейкхолдерів, таких як урядові органи, науково-дослідні інституції, бізнес-сектор та громадські організації, у формуванні та впровадженні стратегій інноваційного розвитку).

8. Розроблено конкретні рекомендації для управлінських рішень, спрямованих на підтримку інновацій у сфері освіти в Україні. При цьому враховано ряд ключових аспектів та підходів, що визначили напрямки для удосконалення системи освіти: фінансова стратегія (розроблено рекомендації щодо оптимізації фінансової стратегії, зокрема створення ефективних механізмів фінансування інновацій в освіті, залучення інвестицій та розподіл бюджетних ресурсів на основі пріоритетів); нормативно-правове забезпечення (враховано необхідні зміни та доповнення до законодавства для створення сприятливого середовища для інновацій в освіті, включаючи поліпшення правового регулювання інтелектуальної власності та ліцензування); кадровий потенціал (розроблено рекомендації щодо підготовки та підтримки висококваліфікованих кадрів в освітній галузі, включаючи

програми підвищення кваліфікації та створення умов для приваблення та утримання талановитих вчителів та науковців); інноваційні педагогічні практики (запропоновано рекомендації для впровадження інноваційних методик та педагогічних підходів у навчальний процес); стимулювання досліджень (розроблено стратегії стимулювання наукових досліджень та інновацій у сфері освіти через надання грантів, конкурсів та сприяння участі освітніх установ у наукових програмах); партнерство з бізнесом (рекомендації щодо розвитку партнерських зв'язків між освітніми установами та підприємствами з метою спільного впровадження інновацій та підготовки студентів до вимог ринку праці); оцінка та моніторинг (пропонується сформувати систему оцінки та моніторингу ефективності інновацій в освіті для постійного вдосконалення стратегій та впроваджених ініціатив).

Отримані у кваліфікаційній роботі теоретико-методичні й науково-практичні результати можуть бути використані для вдосконалення системи державного регулювання інноваційного розвитку освіти в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології : навч. посібник для студ. вищ. навч. закладів / І. М. Дичківська. - К. : Академвидав, 2004. - 218 с.
2. Інновації в освіті: інтеграція науки і практики: збірник науково-методичних праць / за заг. ред. О.А. Дубасенюк. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. – 492 с.
3. Strengthening education systems and innovation. Офіційний сайт ЮНІСЕФ <https://www.unicef.org/education/strengthening-education-systems-innovation>
4. Смірнов В.А. Інновації: філософські та методологічні основи / В. А. Смірнов // Інноваційний розвиток вищої освіти: глобальний та національний виміри змін : матеріали науково-практичної конференції (4-5 березня 2014 року, м. Суми). Том 1. Суми : Вид-во СумДПУ, 2014. 316 с. – С. 31-34.
5. Біла книга національної освіти України / [Алексенко Т. Ф., Аніщенко В. М., Балл Г. О. та ін.] ; за заг. ред. В. Г. Кременя. – К. : ТОВ «Інформаційні системи», 2010. – 342 с.
6. Державне регулювання інноваційної діяльності. Навчально-інформаційний портал НУБіП України <https://elearn.nubip.edu.ua/mod/book/tool/print/index.php?id=357637>
7. Гук О. В., Шендерівська Л. П., Мохонько Г. А. Інвестування інноваційної діяльності: начальний посібник для здобувачів ступеня магістра за спеціальністю 073 Менеджмент. Київ: КПП ім. Ігоря Сікорського, Видавництво «Політехніка», 2022. 186 с.
8. Сірий Є. В. (2010). Інноваційний розвиток освіти в Україні: розгортання проблеми та засадницькі орієнтири. URL: www.socd.univ.kiev.ua/sites/default/files/library/.../aktprob,11.
9. Масляк Т.Р. (2021). Деякі особливості управління та державного регулювання системи вищої освіти України в умовах європейської конвергенції просторово-економічних систем. Publishing House «Baltija Publishing».

10. Гладка Т. І. Інноваційний розвиток освіти як об'єкт державного управління [Електронний ресурс] / Т.І. Гладка // Державне управління: удосконалення та розвиток. – 2010. – № 4. – Режим доступу до журн.: <http://www.dy.nayka.com.ua/index.php?operation=1&iid=130>
11. Організаційно-економічний механізм державного регулювання ринку праці в Україні: автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.03 / Ю.Б. Чернявська ; Н.-д. екон. ін-т Мін-ва екон. України. — К., 2010. — 20 с. — укр.
12. Микитюк П. П. Інноваційний менеджмент : Навч.посібник / Микитюк П. П. – К. : ЦУЛ, 2007. – 399с.
13. Кадол Л. В. Особливості державного регулювання інноваційної діяльності / Л. В. Кадол // Держава та регіони. Серія «Державне управління». – 2015. – №3. – С.19–25. – Бібліогр.: с. 23. – URL: http://pa.stateandregions.zp.ua/archive/3_2015/6.pdf.
14. Fedirko, O., & Fedirko, N. (2021). Evolution of EU innovation policy. *International Economic Policy*, (35), 76-99.
15. Каракай, Ю. В. (2009). Державне регулювання інноваційного розвитку.
16. Супрун, В. В. (2021). Державне регулювання інноваційного розвитку освітньої галузі на засадах стратегічного управління. *Вісник післядипломної освіти. Серія: Соціальні та поведінкові науки*, 213-235.
17. Садковий, В. П. (2014). Основні економічні механізми державного регулювання входження в європейський простір сучасної вищої освіти України.
18. Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2022–2032 роки <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286-2022-%D1%80#Text>
19. Ovcharuk, O. V., Gurzhii, A. M., Ivaniuk, I. V., Kartashova, L. A., Hrytsenchuk, O. O., Vakaliuk, T. A., & Shyshkina, M. P. (2022). The use of digital tools by secondary school teachers for the implementation of distance learning in the context of digital transformation in Ukraine. In *CTE Workshop Proceedings*, Vol. 9, pp. 16-27
20. Коваленко, І. А. (2022). Аналіз проблем регулювання інноваційної діяльності в Україні. *Слово Національної школи суддів України*.

21. Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
22. Закон України «Про освіту» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
23. Програма «Нова українська школа» <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola>
24. Наказ Міністерства освіти і науки України №1357 «Про реалізацію інноваційного освітнього проєкту на всеукраїнському рівні за темою «Розроблення і впровадження навчально-методичного забезпечення інтегрованого курсу «Україна і світ. Вступ до історії та громадянської освіти» за модельною навчальною програмою «Україна і світ. Вступ до історії та громадянської освіти» (О. Аркуша, В. Дяків, М. Мудрий та ін.) для 5-6 класів закладів загальної середньої освіти» у вересні 2023 - червні 2026 років» від 06 листопада 2023 року <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1686-21#Text>
25. Наказ Міністерства освіти і науки України №1208 «Про затвердження Типової програми підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів освіти, що забезпечують здобуття повної загальної середньої освіти, з навчанням мовами національних меншин «Викладання українською як державною мовою» від 05 жовтня 2023 року <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1208729-23#Text>
26. Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19#Text>
27. Закон України «Про авторське право та суміжні права» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#Text>
28. Закон України «Про інноваційну діяльність» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text>
29. Закон України «Про охорону прав на винаходи та корисні моделі» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3687-12#Text>
30. Постанова Кабінету Міністрів України №776 «Про затвердження Порядку надання грантової підтримки наукової і науково-технічної діяльності за рахунок

коштів державного бюджету» від «21» серпня 2019 року

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/776-2019-%D0%BF#Text>

31. Розпорядження Кабінету Міністрів України №286-р «Про схвалення Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022—2032 роки» від «23» лютого 2022 року
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286-2022-%D1%80#Text>
32. Микитюк П. П., Інноваційна діяльність: Навч. пос. [для студ. вищ. навч. закл.]/ П. П. Микитюк, Б. Г. Сенів – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 392 с.– ISBN 978-966-364-804-0
33. Скиба, М. В. (2017). Теоретичні аспекти державного регулювання інноваційної діяльності: сутність, мета та засоби.
34. European Education Area. Innovation in education. What is the EU doing to promote innovation in education? <https://education.ec.europa.eu/education-levels/higher-education/innovation-in-education>
35. Григанська, С. В. (2008). Державне регулювання системи вищої освіти в Україні: автореферат дис. канд. наук з держ. управл.: 25.00. 02. Класич. приват. університет. Запоріжжя.
36. Стратегія розвитку вищої освіти на 2021-2031 р
<https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2020/09/25/rozvitku-vishchoi-osviti-v-ukraini-02-10-2020.pdf>
37. Стратегія розвитку освіти і науки до 2030 року: коли і чого очікувати? Укрінформ. 06.10.23 <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3770487-strategia-rozvitku-osviti-i-nauki-do-2030-roku-koli-i-cogo-ocikuvati.html?fbclid=IwAR2aSbfCYdnQj8Xwor5Paa7e27EFhrGoS6Bb3fg-miFfjrR4IuEgokc0Rjo>
38. Міністерство освіти і науки України. Виклики й інструменти поліпшення вищої освіти: студенти зустрілися з міністром освіти і науки. 17.11.23
<https://mon.gov.ua/ua/news/vikliki-j-instrumenti-polipshennya-vishoyi-osviti-studenti-zustrilisya-z-ministrom-osviti-i-nauki>

39. Проект Закону «Про внесення змін до деяких законів України щодо розвитку індивідуальних освітніх траєкторій та вдосконалення освітнього процесу у вищій освіті» <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/43050>
40. Міністерство цифрової трансформації України. Можливість формувати власну освітню траєкторію: Уряд підтримав законопроект, який трансформує та вдосконалює вищу освіту. 23.10.23 <https://thedigital.gov.ua/news/mozhlivist-formuvati-vlasnu-osvitnyu-traektoriyyu-uryad-pidtrimav-zakonoproekt-yakiy-transformue-ta-vdoskonalyue-vishchu-osvitu>
41. Міністерство освіти і науки України. Про перерозподіл деяких видатків, передбачених МОН: рішення уряду. 24.11.23 <https://mon.gov.ua/ua/news/pro-pererozpodil-deyakh-vidatkiv-peredbachenih-mon-rishennya-uryadu>
42. Журнал Forbes Ukraine. Наглядові ради, гранти і зміна фінансування. 23.11.23 <https://forbes.ua/news/naglyadovi-radi-granti-i-zmina-finansuvannya-ochilnik-mintsifri-mikhaylo-fedorov-rozpoviv-yak-budut-reformuvati-ukrainski-universiteti-23112023-17466>
43. Проект Закону про застосування англійської мови в Україні № 9432 від 28.06.2023 <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/42201>
44. Освіта.UA. Університети зможуть викладати більшість дисциплін англійською. 23.11.23 https://osvita.ua/vnz/90553/?fbclid=IwAR2IQtLLuWIJ-0fti_kLyKR7lrTVS5NGrFGJGK3OXFbT3erWg6E4Err5jpl
45. Калініченко, О. Перспективи розвитку інноваційної складової вищої освіти у післявоєнний період. Проблеми та перспективи розвитку інноваційної діяльності в Україні: Виклики воєнного часу, 182.
46. Освіта.UA. МОН готує інфраструктуру для військових кафедр у вишах 24.11.23 <https://osvita.ua/vnz/90643/>
47. УКРІНФОРМ. У Харкові будують підземну школу 23.11.23 <https://www.ukrinform.ua/rubric-regions/3790656-u-harkovi-buduut-pidzemnu-skolu.html>

48. Tsekhmister, Y. (2022). Effectiveness of Practical Experiences in Using Digital Pedagogies in Higher Education: A Meta-Analysis. *Journal of Higher Education Theory and Practice*, 22(15). <https://doi.org/10.33423/jhetp.v22i15.5567>
49. Information technology and innovation for society development. Series of monographs Faculty of Architecture, Civil Engineering and Applied Arts University of Technology, Katowice Monograph 47. Part 1. The place of information and innovative technologies in the education transformation. Publishing House of University of Technology, Katowice, 2021, 573 p.
50. Kergel, D. et al. (Eds.) (2018): *The Digital Turn in Higher Education: International Perspectives on Learning and Teaching in a Changing World*, p. 7.
51. Zhuravel, V. I., Epel, O. V., Yehorova-Lutsenko, T. P., Didychenko, M. A., & Dyachenko, O. A. (2022). Social security and protection in the context of European integration in Ukraine. *JURÍDICAS CUC*, 18(1), 397-420.
52. Kulinich, T., Lisnievska, Y., Zimbalevska, Y., Trubnik, T., & Obikhod, S. (2022). Digitalization of economies of low- and middle-income countries in the context of digital transformation. *Amazonia Investiga*, 11(51), 300-311. <https://doi.org/10.34069/AI/2022.51.03.30>
53. Safonov, Y., Usyk, V., & Bazhenkov, I. (2022). Digital transformations of Education policy. *Baltic Journal of Economic Studies*, 8(2), 127-136.
54. Morska, N., & O. Davydova, N. (2021). Philosophy and the future of human rights: peculiarities of the relationship between recent science and technology. *Futurity Economics & Law*, 1(3), 16–25
55. Міністерство освіти і науки України. Цифрова трансформація освіти и науки <https://mon.gov.ua/ua/tag/cifrova-transformaciya-osviti-ta-nauki>
56. Міністерство освіти і науки України. Серпнева 2023: Диджиталізація освіти в Україні 13.09.23 <https://mon.gov.ua/ua/tag/cifrova-transformaciya-osviti-ta-nauki>
57. Всеукраїнська школа онлайн <https://lms.e-school.net.ua/>
58. Платформа iLearn <https://ilearn.org.ua/>

59. Міністерство освіти і науки України. Для вчителів і освітніх управлінців доступні безоплатні онлайн-курси з подолання освітніх втрат. 23.11.23 <https://mon.gov.ua/ua/news/dlya-vchiteliv-i-osvitnih-upravlinciv-dostupni-bezoplatni-onlajn-kursi-z-podolannya-osvitnih-vtrat>
60. Міністерство освіти і науки України. Українські ЗВО отримали обладнання для навчання з кібербезпеки. 23.11.23 <https://mon.gov.ua/ua/news/dlya-vchiteliv-i-osvitnih-upravlinciv-dostupni-bezoplatni-onlajn-kursi-z-podolannya-osvitnih-vtrat>
61. Forbes Ukraine. Освітню «Мрію» запускають у 2024-му. Мінцифри показало інтерфейс застосунку. 23.11.23 <https://forbes.ua/news/osvitnyu-mriyu-zapustyat-u-2024-mu-mintsifri-pokazalo-interfeys-zastosunku-23112023-17465>
62. Карзун, І. Г. (2016). Напрями вдосконалення механізму державного регулювання інноваційного розвитку системи закладів вищої освіти України. Економіка: реалії часу, (3), 25.
63. Майстро, С. В., & Майстро, Р. Г. (2018). Напрями удосконалення механізму державного управління у сфері освіти і науки в контексті необхідності інноваційного розвитку України.
64. Шкурат М.О. Інформаційно-інноваційний механізм державного управління якістю вищої освіти в Україні у світлі євроінтеграції. Публічне управління та митне адміністрування. 2019. № 3 (22). С. 167–177.